

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KADINA YÖNELİK ŞİDDET: ÇELİŞİK DUYGULU
CİNSİYETÇİLİK, YETKECİLİK VE SOSYAL BASKINLIK
YÖNELİMİ AÇISINDAN BİR İNCELEME

Aydan Erkurt

DİSİPLİNERARASI ADLİ BİLİMLER ANABİLİMDALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç Dr. Derya HASTA

2015-ANKARA

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Adli Psikoloji Yüksek Lisans Programı

çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından

Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: / /2015

Ünvanı, Adı ve Soyadı

Üniversitesi

Jüri Başkanı

Ünvanı, Adı ve Soyadı

Üniversitesi

Ünvanı, Adı ve Soyadı

Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	ii
İçindekiler	iii
Önsöz	vii
Kısaltmalar	viii
Şekiller	ix
Çizelgeler	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Kadına Yönelik Şiddet	6
1. 1. 1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri	9
1. 1. 2. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Etmenler	12
1. 1. 3. Şiddete Maruz Kalmanın Kadın Üzerindeki Etkileri	16
1. 1. 4. Kadına Yönelik Şiddet Oranları	19
1. 2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	22
1. 2. 1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Topluma Yansıma Şekli	26
1. 3. Yetkecilik	31
1. 3. 1. Yetkeci Bireylerin Özellikleri	34

1. 4. Sosyal Baskınlık Yönelimi	39
1. 4. 1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri	44
1. 5. Cinsiyet ve Değişkenler Arasındaki İlişkiler	50
2. GEREÇ VE YÖNTEM	53
2. 1. Katılımcılar	53
2. 2. Veri Toplama Araçları	53
2. 3. Yöntem	57
3. BULGULAR	58
3. 1. Betimleyici İstatistikler	58
3. 2. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	59
3. 3. Regresyon Analizine İlişkin Bulgular	61
3. 4. Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Bulgular	63
3. 4. a. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Arasındaki İlişkide Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolünü Değerlendirilmesi	63
3. 4. b. Yetkecilik ile Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Arasındaki İlişkide Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolünün Değerlendirilmesi	68
3. 5. Değişkenlerden Alınan Puanların Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması	72

4. TARTIŞMA	74
4. 1. Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması	74
4. 2. Regresyon Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması	78
4. 3. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Rolünün Tartışılması	83
4. 4. Yetkecilik ve Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Rolünün Tartışılması	84
4. 5. Cinsiyete Göre Yapılan Gruplar Arası Karşılaştırma Bulgularının Tartışılması	85
4. 6. Sınırlılıklar	88
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	90
ÖZET	91
SUMMARY	93
KAYNAKLAR	95
EKLER	110
Ek – 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	110
Ek – 2. Demografik Bilgi Formu	111
Ek - 3. Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği (SKYÖ)	114
Ek - 4. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ)	116

Ek - 5. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ)	117
Ek - 6. Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Ölçeği (EKFŞÖ)	119
ÖZGEÇMİŞ	120

ÖNSÖZ

Anneme...

Rahat uyuşun için.

KISALTMALAR

SKY- Sağ Kanat Yetkecilik (Otoriteryanizm)	4
SBY- Sosyal Baskınlık Yönelimi	4
ÇDC- Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik	4
SKYÖ- Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği	54
SBYÖ- Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği	55
ÇDCÖ- Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	56
EKFŞÖ- Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Ölçeği	56
EKYŞ- Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet	58

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Şekil 3. 1.** Sosyal Baskınlık Yöneliminin Evlilikte 67
Kadına Yönelik Şiddeti Yordamasında
Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin
Beta Katsayıları
- Şekil 3. 2.** Yetkecilik Evlilikte Kadına Yönelik Şiddeti 71
Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin
Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları
- Şekil 3. 3.** Yetkecilik ve Sosyal Baskınlık Yöneliminin 71
Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin
Tutumları Yordamasında Düşmanca
Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Model

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3. 1. Temek Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, Ranj ve Alfalar	58
Çizelge 3. 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	60
Çizelge 3. 3. Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumları Yordayan Değişkenler	62
Çizelge 3. 4. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddeti Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	66
Çizelge 3. 5. Yetkeciliğin Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddeti Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	70
Çizelge 3. 6. Cinsiyete Göre Yapılan Gruplar Arası Karşılaştırmalar	72

1. GİRİŞ

Özgecan Aslan. 13.02.2015 tarihinde 3 gündür kendisinden haber alınamayan Psikoloji Bölümü öğrencisi Özgecan Aslan'ın Mersin-Çamalan Köyü yakınındaki dereye yanmış cesedi bulundu. Cinayetin TOK dolmuşlarında şoförlük yapan Suphi Altındöken tarafından işlendiği ve babası Necmettin Altındöken ile arkadaşı Fatih Gökçe'nin kendisine yardım ettiği tespit edildi.

“Türkiye'yi gözyaşına boğan vahşeti soğukkanlılıkla anlatan Altındöken ifadesinde, Özgecan'a önce tecavüz etmek istediğini, bunu yapamayınca da bıçaklayıp, son darbe olarak kafasına levye ile vurup öldürdüğünü anlattı, "Cesedi ortadan kaldırmak için üzerine benzin döküp çakmağı çakıp yaktım. Çünkü gömmeye zamanımız yoktu" dedi” (Cumhuriyet, 15.02.2015).

Yaşanan bu olay tüm ülkeyi derinden etkilemiş ve kadın-erkek neredeyse herkesin gerek sanal ortamda gerek

sokaklarda tepki göstermesine yol açmışken sanatçı (!) Nihat Doğan olaya ilişkin düşüncelerini sanal ortamda şu şekilde ifade etmiştir;

“Siz de mini eteği giyip soyunup laik sistemin ahlaksızlaştırdığı sapıklar tarafından tacize uğrayınca da bas bas bağırmayacaksınız” (Cumhuriyet, 15.02.2015).

“Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 3- Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 5- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948.”

Yasalar karşısında bütün insanlar eşittir. Ancak, gerçek hayatta “güçlü” olan “güçsüz” olanı ezmektedir. Konuya kadın-erkek eşitliği açısından yaklaştığımızda, Türkiye gibi ataerkil toplumlarda güçlü olanın “erkek”,

güçsüz olan tarafın “kadın” olduğu görülmektedir (Caldwell ve Peplau, 1984; Gillespie, 1971; Sakallı Uğurlu, 2003). Güç dağılımındaki bu dengesizliğin en önemli sonuçlarından biri, erkeğin kadına uyguladığı şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır (Erbek ve ark., 2004; Eng, Li, Mulsow ve Fischer, 2010; Köse ve Beşer, 2007). Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) tanımına göre şiddet; “ bir kişi, grup ya da topluluğa uygulanan, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, mahrumiyet veya gelişim bozukluğu ile sonuçlanan ya da sonuçlanma olasılığı yüksek olan, tehdit etme amaçlı veya kasıtlı olarak fiziksel kuvvet ya da güç kullanmaktır”(sf:5, 2002). Altınay ve Arat’ın (2007) ülkemizde 27 ilde 1800 kadınla yaptıkları çalışmanın sonucuna göre, her üç kadından biri fiziksel şiddet görmektedir. Ülkemizde şiddet nedeniyle ölen kadın sayısını sayaç haline getiren bir siteden edinilen güncel bilgilere göre 2013’de 226, 2014’te 285 kadın şiddet sebebiyle yaşamını yitirirken, 13 Mayıs 2015 itibariyle 104 olan bu sayı 16 Haziran 2015 tarihinde 141’e, 09 Temmuz 2015 tarihinde ise 158’e ulaşmıştır (www.anitsayac.com). Bu bildik verilerin de gösterdiği gibi, kadına yönelik şiddet, ülkemizin kanayan yaralarından biridir.

Şiddet görmek ya da şiddet tehdidi, kadınların yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Kadına yönelik şiddet, yalnızca şiddete maruz kalan kadına değil, buna tanık olan çocuklara da büyük zarar vermektedir. Söz konusu çocuklar yaşanan şiddet olaylarını normalleştirerek benimseyebilmekte; erkek çocuklar kadınlara şiddet uygulamanın hakları olduğunu, kız çocuklar ise kadınların yaşanan şiddete boyun eğmeleri gerektiğini öğrenmektedirler

(Işıloğlu, 2006). Bu bilgiyle tutarlı olarak yapılan pek çok çalışmanın bulgusu aile içinde yaşanan ve tanık olunan şiddetin, çocukların büyüdüklerinde şiddete meyilli, şiddet uygulayan bireyler olmalarının en önemli nedenlerinden biri olduğu yönündedir (Ayan, 2007; Işıloğlu, 2006; Kaymak zmen, 2004; Naçar, Baykan, Poyrazoğlu ve etinkaya, 2009; Page ve İnce, 2008; Vahip, 2002; Vahip ve Doğanavşargil, 2006).

Duymuş (2009), kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığın eski Mezopotamya ve Hitit kanunlarına kadar uzandığını, bu kanunlarda kadınlara karşı çok sert cezai yaptırımların uygulandığını belirtmektedir. Tarihi çok eskilere dayanan kadına yönelik şiddet, yalnızca ülkemizde değil, tüm dünyada gittikçe büyüyen bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle, şiddeti engellemeye yönelik önlemlerin artırılması son derece önemlidir. Alınacak nlemleri belirlemek için, öncelikle şiddetin ardında yatan etmenler hakkında daha çok şey bilmek gerekmektedir. Bu düşünceyle araştırmada, kadına yönelik şiddet ve onunla ilişkili olduğu düşünülen sağ kanat yetkecilik (SKY), sosyal baskınlık yönelimi (SBY) ve çelişik duygulu cinsiyetçilik (DC) değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Başka bir deyişle, bu araştırmanın amacı, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkileri belirlemektir.

Kadına yönelik şiddetle pozitif yönde ilişki gösterdiği bilinen yetkecilik ve sosyal baskınlık yöneliminin (Altemeyer, 1998; Henry ve ark., 2005; Peterson ve Zurbriggen, 2010) çelişik duygulu cinsiyetçiliği yordadığı görülmektedir. Örneğin, Christopher ve Mull (2006) yaptıkları araştırmada yetkeciliğin korumacı cinsiyetçiliği, sosyal baskınlık yöneliminin ise düşmanca cinsiyetçiliği yordadığını belirlemişlerdir. Yetkeçiler, yetkenin kadınları “güçsüz” olarak nitelendirmesi ve dini olarak da kadının korunması gerektiğinin vurgulanması nedeniyle korumacı cinsiyetçiliği benimsemektedirler. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler ise, kadın ve erkek arasındaki hiyerarşik yapılanmayı savundukları ve kadını daha alt seviyede gördükleri için düşmanca cinsiyetçiliği benimsemek eğilimindedirler. Yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimiyle pozitif yönde ilişki gösteren çelişik duygulu cinsiyetçilik, aynı zamanda kadına yönelik şiddetle de ilişkidir (Ercan, 2009; Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira ve de Souza, 2002; Sakallı- Uğurlu ve Ulu, 2003). Düşmanca cinsiyetçilik düzeyinin korumacı cinsiyetçiliğe göre kadına yönelik şiddeti daha iyi yordadığı görülmektedir. Bunun sebebinin, düşmanca cinsiyetçiliğin daha olumsuz duygular içermesi ve kadını güçsüz-ezik olarak görmesi olduğu düşünülmektedir.

Aktarılan çalışmaların ortaya koyduğu gibi, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri kendi aralarında ilişkilidir. Ancak, alan yazın incelendiğinde bu üç değişkenin kadına yönelik şiddet ile ilişkisini bir arada inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmada, söz konusu değişkenler arasındaki

ilişkiler incelenmiş; yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin aracı rolü test edilmiştir. Çalışmada ayrıca, söz konusu değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir.

Aşağıda ilk olarak kadına yönelik şiddetten, ardından sırasıyla, çelişik duygulu cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi değişkenlerinden söz edilmiştir.

1. 1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET

“Türkiye genelinde her 10 evli kadından 4’ü fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Kadınların % 36’sı fiziksel şiddete, % 12’si cinsel şiddete, % 38’i her iki şiddet türünden birine maruz kalmaktadır” (Bianet, 2015).

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu (1995) kadına yönelik şiddeti; *“kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle ya da acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel*

olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet” (sf. 46) şeklinde tanımlamaktadır. 2008 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nın TÜİK tarafından belirlenen istatistiklerine göre ülkemizde kadınların % 39’u eşi veya eski eşi tarafından şiddete maruz bırakılmaktadır. Sadece cinsel şiddet mağduru kadınların oranı % 15,3 iken, hem cinsel hem de fiziksel şiddet mağduru kadınların oranı % 41,9’dur ve şiddet mağduru kadınların % 48,5’i maruz kaldıkları şiddeti kimseye anlatamamaktadır.

Subaşı ve Akın (2004), kadına yönelik şiddetin Papua Yeni Gine’deki bazı yerli toplulukları dışında dünyanın her yerinde görüldüğünü belirtmektedir. İnsan haklarını ihlal kapsamına giren kadına yönelik şiddet, ne yazık ki ülkemizin toplumsal ve kültürel yapısı tarafından hoş görülebilmektedir (Özkan ve Demir, 2002). Bu yapıda büyüyen kız çocukları ileride evlendiklerinde “kocamdır, döver de sever de” mantığını benimseyerek şiddeti kabullenebilmekte ya da “karı-koca arasına girilmez” gibi yaygın inanışlar toplumun kadına yönelik şiddet olaylarına sessiz kalmasına yol açabilmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle kadına yönelik şiddetin en önemli belirleyenin toplumun ataerkil yapısı olduğu ileri sürülmektedir (Bilican ve Gökkaya, 2009; Critelli, 2010; Eng ve ark., 2009; Köse ve Beşer, 2007; Yazıcı ve Mamuk, 2010). Kandiyoti (1988), ataerkil toplum yapısında, erkeğin kadının hâkimi olduğunu, kadının namusundan sorumlu olduğunu ve kadınların erkeklerden

daha alt konumda görüldüklerini belirtmektedir. Ataerkil sistemde birçok kadın, ekonomik güçlükler nedeniyle erkeğin baskısına boyun eğmek zorunda kalmaktadır. Eşinin baskısından kurtulmak için boşanmak isteyen kadınlar ise, baba evine dönmek, maddi geçimini sağlayamamak ve hatta kendisinden nefret eden, nankör evlatlarla karşı karşıya kalmak gibi güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bütün bunlar, kadının maruz kalınan her türlü baskıya, şiddete ve aşağılanmaya sessiz kalmasına yol açmaktadır. Erkeklerin lehine işleyen ataerkil toplum yapısında, erkek her zaman güçlü, lider, baskın ve üstün konumda olduğu için, kadına şiddet uygulamayı da kendisine hak saymaktadır (Bettman, 2009).

Şiddetin temelinde egemenlik, liderlik, ölüm içgüdü, hayatta kalma mücadelesi, güce sahip olma isteği ve rekabet gibi bireyin saldırganlaşmasına neden olan dürtüler yer almaktadır (Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş, 2012). Güleç ve arkadaşları (2012) yaptıkları çalışmada, şiddetin etiyojisini daha iyi açıklayabilmek için davranışçı, psikososyal, biyolojik ve psikodinamik kuramlardan yararlanmışlardır. *Davranışçı kurama* göre, şiddetin temelinde kısıtlamalar ve şiddet içerikli yaşantılar vardır. Kısıtlamalara maruz kalan, kendisine veya çevresindekilere şiddet uygulanan çocuklarda ileride saldırganlık ve şiddet içerikli davranışların ortaya çıkması daha olasıdır. Bu açıdan bakıldığında, şiddetin öğrenilen bir davranış olduğu anlaşılmaktadır. Şiddete seyirci olan veya maruz kalan çocuk, onun nasıl yapıldığını gözlemlemekte ve daha sonra aynı davranışı tekrarlama eğilimi ortaya koymaktadır (Abbassi ve

Aslinia, 2010, Güleç ve ark., 2012; Kızmaz, 2005). *Psikososyal kuram*; erken yaşta tacize uğrama, aile içinde şiddetin varlığı, düşük sosyo-ekonomik statü, işsizlik, çete alt kültürü, erken ebeveyn kaybı ve madde kullanımı gibi yaşamsal olayların şiddet ve saldırganlık davranışıyla ilişkili olduğunu, bu tarz yaşam olayları sonunda kişinin kendini kontrol etme yetisinin yeterince gelişmediğini belirtmektedir (Goode, 2005; Güleç ve ark., 2012; Kızmaz, 2005). *Biyolojik kurama* göre şiddet davranışı, vücutta salgılanan serotonin, dopamin, GABA gibi hormonlarla ilgilidir. Bu hormonların yanı sıra şiddet; şizofreni, afektif bozukluk, madde kullanımı, kişilik bozukluğu gibi bazı psikiyatrik hastalıklarla ilişkili olarak da ortaya çıkmaktadır (Güleç ve ark., 2012). *Psikodinamik kurama* göre ise şiddet, ölüm dürtüsünün nesnelere ya da başka insanlara yönlendirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Güleç ve arkadaşları (2012) ise saldırganlığın, bazen genetik özellikler sebebiyle kendini koruma şeklinde, bazense genlerden bağımsız bir şekilde insanın kişilik yapısıyla ilişkili olarak kısıyıcı olabildiğini ifade etmektedir.

1.1.1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Konuyla ilgili kaynaklar (örneğin, Güler, 2010; İşiloğlu, 2006; Özkan ve Demir, 2002) kadına uygulanan

şiddetin; fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik olarak farklı biçimlerde karşımıza çıktığını ortaya koymaktadır. Güler'e (2010) göre *fiziksel şiddet*; vurma, itme, tekmeleme ve yaralama gibi davranışları içermektedir. *Duygusal şiddet*; alay etme, aşağılama, küfür etme, yakınları ile görüştürme, ölüm ile korkutma ve aşırı kıskançlık gibi davranışlardan oluşmaktadır. *Cinsel şiddet*; taciz ve cinsel ilişkiye zorlama gibi davranışlarla ortaya çıkmaktadır. *Ekonomik şiddet* ise; kadının parasını alma, para vermeme ve çalışmasını engelleme gibi davranışları kapsamaktadır. Özkan ve Demir (2002) ise duygusal şiddeti; ilgi, sevgi, şefkat ve onaylanma gibi duygusal gereksinimlerin karşılanmaması ya da istismar edilmesi olarak tanımlamaktadır. Karşısındakini küçük düşürmek, alay etmek, lakap takmak ve küfür etmek gibi davranışları ise *sözel şiddet* olarak ele almaktadır.

Işiloğlu'na (2006) göre sözel şiddet, fiziksel şiddetten önceki basamaktır. Kadının sözel şiddete tepki vermemesi fiziksel şiddete zemin hazırlamaktadır. "Aptal", "çirkin" gibi sözel şiddet içerikli kelimeleri zamanla benimseyip içselleştiren kadın özgüvenini kaybetmekte; kendisini çaresiz, umutsuz ve değersiz hissederek eşine daha çok bağlanmaktadır. Sözel şiddetin ardından gelen fiziksel şiddet, tepki verilmediği sürece aile içinde sık yaşanır bir hal almakta ve kadında "tükenmişlik" duygusu yaratmaktadır (Işiloğlu, 2006).

Köse ve Beşer (2007), kadına yönelik şiddetin üç evreyi kapsayan bir döngü halinde gerçekleştiğinden söz etmektedir. 1. evre olan “gerginlik evresi”nde gerginlik yükselmekte, psikolojik ve duygusal şiddet artmaktadır. 2. evre olan “şiddet evresi”nde erkeğin yaşadığı gerilim fiziksel şiddete dönüşmektedir. Bu evrenin sonunda kadın inkâr ve inanmama duyguları yaşamaktadır. 3. evre olan “balayı evresi”nde kadın, yaşadığı şiddet sonucu ilgiye gereksinim duymaktadır. Beklediği ilgiyi gördüğünde ise yaşanan şiddetin son olacağına inanmakta ve yaşananları kendi kabahati olarak nitelendirerek suçu üstlenmektedir.

Sivas ilinde 162 kadınla yapılan bir çalışma, kadınların hemen her türlü şiddete maruz kaldığına işaret etmektedir. Söz konusu çalışmada kadınların % 40.7’sinin aile içi şiddete uğradığı saptanmıştır (Güler, Tel ve Özkan Tuncay, 2005). Şiddeti uygulayanların % 91’i kadının eşi, % 22.7’si eşinin yakınları, % 19.7’si ise kadının kendi yakınlarıdır. Kadınlardan alınan bilgilere göre, maruz kalınan şiddetin % 59.7’si fiziksel, % 47.4’ü sözel, % 21.4’ü ise duygusaldır. Söz konusu çalışmada kadınların cinsel şiddet belirtmemiş olmaları cinsel konularda yapılan zorlamaların şiddet kapsamına girdiği hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıyla; ekonomik şiddet belirtmemiş olmaları ise çalışan kadın sayısının az olmasıyla açıklanabilir. Araştırmaya katılan kadınların ekonomik yetersizliği, anlaşmazlığı ve alkol tüketimini şiddeti artıran nedenler olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Yavuz ve Aşırđizer'in (2009) alışmasında da benzer şekilde kadına yönelik şiddet uygulayanların % 71.7'sinin kadının eşi, % 28.3'ünün ise diğer aile bireyleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmada katılımcıların % 98.11'i sözel ve/veya duygusal şiddete, % 88.68'i fiziksel şiddete, % 24.53' cinsel şiddete, % 1.89'u ekonomik şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Verilen oranlardan Türkiye'de kadına yönelik hemen her türlü şiddetin oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.2. Kadına Yönelik şiddetle İlişkili Etmenler

Kadına yönelik şiddet, pek çok değişkenle ilişkilidir. şiddete maruz kalan kadınlar şiddeti artıran en önemli etmenin ekonomik yetersizlik olduğunu belirtmektedirler (Güler ve ark., 2005). Akar ve arkadaşlarının (2010) 1178 kadınıla yaptıkları çalışmada, kadınların % 77.9'unun şiddete maruz kaldığı ve maruz kalınan en yaygın şiddet türünün ekonomik şiddet (% 60.4) olduğu ifade edilmektedir. Yavuz ve Aşırđizer'in (2009) alışması ise şiddete maruz kalan kadınların % 77.36'sının ekonomik bir kazanca sahip olmadıklarını göstermektedir. Yoksulluk ve baskının şiddeti tetikleyen önemli etmenler olduğu bilinmektedir. Nitekim, Babu ve Kar (2009), ivi ve arkadaşları (2008), Işiloğlu (2006) ve Yeniocak (2011) tarafından yapılan araştırmaların

sonuçları da ekonomik yetersizlik ve kadına yönelik şiddet arasında var olduğu öne sürülen ilişkiyi doğrular niteliktedir.

Şiddet artırıcı önemli bir diğer değişken ise düşük eğitim düzeyidir (Abramsky ve ark., 2011; Babu ve Kar, 2009; Hammoury ve ark., 2009; Işiloğlu, 2006). Bu durumun, eğitimin bireyleri daha bilinçli hale getirmesiyle (Kızmaz, 2004) ilişkili olduğu söylenebilir. Işiloğlu (2006), kadının şiddete maruz kalmasıyla ilişkili değişkenleri sıralarken, “kadının ikinci dereceden akrabalarının yanında yetişmiş olması veya yetişme ortamında fiziksel şiddetin varlığı”, “kadının çocukken sözel veya fiziksel şiddete maruz kalmış olması”, “eşiyle flört etmeden evlenmesi”, “erkeğin ailesinin evliliği en başından beri onaylamamış olması”, “erkeğin psikoaktif madde kullanması veya psikiyatrik hastalığının bulunması” ve “erkeğin ailesinde şiddet davranışının bulunması” gibi etmenlere değinmektedir. Işiloğlu’na göre bunlar, kadının eşi tarafından uygulanan şiddete maruz kalma olasılığını artıran etmenlerdir.

Toka ve arkadaşları (2009) 79 kadınla yaptıkları çalışmada kadınların şiddete maruz kalma nedenlerinin; ev işlerini eksik yapma veya eve geç gelme (% 41.8), ekonomik nedenler (% 25.3), eşin alkol alması ve sinirli olması (% 21.5), eşin cinsellik isteği (% 17.7), kocaya ve kocanın ailesine iyi davranmama (% 10.1) gibi etmenler olduğunu belirlemişlerdir.

Vahip ve Doğanavşargil'in (2006) psikiyatri servisine başvuran 100 kadınla yaptıkları araştırmanın sonucuna göre, hastaların % 63'ü çocukluğunda fiziksel kötüye kullanıma, % 62'si evliliğinde, % 42'si hem çocukluğunda hem de evliliğinde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını, % 51'i ise kendi çocuğuna şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu çalışmada, evlilikte şiddet görmenin eğitim düzeyi, meslek, gelir düzeyi, çocuk sayısı ve evlenme şekli ile ilişkili olmadığı, ancak yaşın ve erkeğin annesi ile aynı evi paylaşmanın şiddete maruz kalma açısından belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, kadının yaşının küçük olmasının ve eşinin annesi ile birlikte yaşamasının şiddete uğrama olasılığını artırdığı belirlenmiştir.

Hald, Malamuth ve Yuen'in (2010) araştırma sonuçlarına göre, kadına yönelik şiddeti artıran bir diğer etmen ise erkeklerde pornografi kullanımınıdır. şiddet içerikli pornoların kadına yönelik şiddeti meşrulaştırma düzeyi şiddet içermeyen pornolarinkinden daha yüksek olsa da, şiddet içersin ya da içermesin her türlü porno kadına yönelik şiddeti onaylama düzeyini artırıyor görünmektedir.

Abramsky ve arkadaşları (2011) ise, ortaöğretim mezunu olmak, resmi nikâhlı olmak ve yüksek gelir seviyesine sahip olmak gibi değişkenlerin şiddeti azalttığını; alkol kullanımı, genç yaş, evlenmeden beraber yaşamak, çocukluğunda ihmale ve şiddete maruz kalmış olmak ve

şiddeti destekleyen tutumlara sahip olmak gibi değişkenlerin şiddeti artırdığını gözlemişlerdir.

Subaşı ve Akın'a (2004) göre, şiddete meyilli erkekler; düşük benlik saygısı, terk edilmişlik, kayıpların olması, güvensizlik, kişilik bozukluğu tanısı almış olma, engellenmeye karşı hoşgörüsüzlük, ailede şiddete ve istismara maruz kalmış olma, kendini küçümseme, inkar etme, yalana yönelme, şiddeti savunma mekanizması olarak kullanma, empati kurmada zayıflık, cinsiyet rollerine bağlılık, kendini özel ve koruyucu olarak görme, madde bağımlılığı ve kıskançlık gibi özelliklere sahiptir. Karaçam ve arkadaşlarının (2006) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, yakın zamanda önemli sorun yaşama, kahveye gitme alışkanlığı, alkol kullanma, evliliğinden memnun olmama ve evlilik ile ilgili herhangi bir sorun yaşama erkeklerde kadına yönelik aile içi şiddeti artırıcı etmenlerdir. Alkol kullanımının fiziksel ve duygusal şiddeti artırdığı bilgisi başka araştırma bulguları tarafından da desteklenmektedir (Abramsky ve ark., 2011; Bilican ve Gökkaya, 2009; Eng ve ark., 2010; Toka ve ark., 2009; Yeniocak, 2011).

Buraya kadar aktarılan araştırma sonuçlarının ortaya koyduğu etmenlerin bir kısmının, onu hiçbir şekilde haklı çıkarması söz konusu olmamakla birlikte 11 Şubat 2015 tarihinde işlenen Özgecan Aslan cinayetinin katil zanlısı Suphi Altındöken için de geçerli olduğu görülmektedir. 17.02.2015 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde zanlı için

yazılanlar şöyledir: “Altındöken’in annesi Naciye Tan, yaklaşık 15 yıl önce şiddet gördüğü için eşi Necmettin Altındöken’den boşandı. Tarsus’ta kuyumculuk yapan Necmettin Altındöken, 2005 yılında iflas etti. Necmettin Altındöken’in oğluna çocukluğunda şiddet uyguladığı belirtildi. Suhipi Altındöken’in uyuşturucu madde kullandığı, eşi N.A’yı aldattığı ve şiddet uyguladığı belirtilirken, boşanma davası açan N.A’nın, 22 Ocak’ta görülen duruşmada boşanmaktan vazgeçtiği belirtildi. Maddi sorunlar yaşayan Suphi Altındöken hakkında birçok icra takibi de olduğu belirtildi”.

1. 1. 3. Şiddete Maruz Kalmanın Kadın Üzerindeki Etkileri

Şiddete maruz kalan kadınlarda umutsuzluk, kaygı, depresyon, benlik saygısı eksikliği ve intihara yatkınlık gibi çok sayıda ruhsal sorun ortaya çıkmaktadır (Ayrancı, Günay ve Ünlüoğlu, 2002; Bilican Gökkaya, 2009; Güler, Tel ve Tuncay, 2005; Işıloğlu, 2006; Köse ve Beşer, 2007; Özyurt ve Deveci, 2011; Page ve İnce, 2008; Robinson, 2003; Ünsal, Ayrancı ve Tozun, 2008; Subaşı ve Akın, 2004; Yeniocak, 2011). Kadınlar, şiddet görmenin sonucunda yaralanma, çürük ve kırıklar, beyin hasarı, iştahsızlık ya da aşırı yemek yeme ve yüksek tansiyon gibi sağlık sorunları da yaşamaktadır.

Subaşı ve Akın (2004), kadına yönelik şiddetin anne karnında başlayan bir süreç olduğundan bahsetmektedir. Onlara göre, bebeğin cinsiyetinin belirlenmesiyle erkek çocuk isteyen babada kız çocuğunun olacağı haberi öfke uyandırmakta, bu öfke ise, karnında kız bebek taşıyan anneyi bebeği düşürmesi için dövmeye kadar gidebilmektedir. Çocukluk çağında babasından, ağabeylerinden, hatta kendisinden küçük erkek kardeşlerinden gelen şiddete maruz kalan kadınlar, flört ilişkisi yaşamaya başladıklarında sevgililerinden, evlendiklerinde eşlerinden, çalışmaya başladıklarında ise patronlarından şiddet görmeye devam etmektedir. Kadının maruz kaldığı şiddetin en uç boyutu ise ölümlerle sonuçlanan töre cinayetleridir (Bilican ve Gökkaya, 2009). Bu yaşananların kadınlarda özsaygı eksikliği, depresyon ve hatta intihar gibi sonuçlara yol açtığı birçok araştırmacı tarafından belgelenmiştir (Ayrancı, Günay ve Ünlüoğlu, 2002; Cengiz Özyurt ve Deveci, 2011; Güler, Tel ve Özkan Tuncay, 2005; Işıloğlu, 2006; Köse ve Beşer, 2007; Page ve İnce, 2008; Subaşı ve Akın, 2004). Örneğin, Ünsal, Ayrancı ve Tozun'un (2008) 691 kadınla yaptığı çalışmada, eşi tarafından şiddet gören kadınlarda depresyon yaygınlığı anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Vahip'e (2002) göre, şiddete maruz kalan kadınlar örselenme sonucunda suçluluk duymaktadır. Bu suçluluk duygusunun nedeni, kadının şiddeti kışkırttığını ya da uygunsuz tepkilerinden dolayı şiddeti hak ettiğini düşünmesidir. Kendini suçlayan kadın özgüvenini yitirmekte, böylece şiddete daha az karşı koyar hale gelmektedir.

Yavuz ve Aşirdizer'in (2009) araştırmasında aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda post travmatik stres bozukluğu, hafif düzeyde mental retardasyon, majör depresyon ve intihar teşebbüsü görülmüştür. Çivi, Kutlu ve Marakoğlu (2008) araştırmalarına katılan 405 kadından 84'ünün hayatlarında en az bir kez şiddete maruz kaldıklarını belirlemişlerdir. Aynı araştırmada, ekonomik durum, eş ve annenin düşük eğitim düzeyine sahip olması ve çocuk sayısının fazlalığı şiddete maruz kalma açısından risk etmenleri olarak belirlenirken; kadınların şiddet mağduru olmalarının sonucu olarak evlilikten umduğunu bulamama, evi terk etme, intihar düşüncesi ve kendini güvende hissetmeme gibi duygulanımlar yaşadıkları görülmüştür.

Cengiz Özyurt ve Deveci'nin (2011) 225 evli kadınla yaptıkları araştırma da aile içi şiddete maruz kalmanın depresif belirtiler göstermeyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada kadınların % 32.9'unun aile içi şiddete maruz kaldığı bulunmuştur. Genç yaşta evlenen, eğitim düzeyi ve gelir seviyesi düşük olan, ilaç kullanmayı gerektiren kronik bir hastalığı bulunan, eşiyle ve çevresiyle olan sosyal ilişkilerini kötü olarak değerlendiren kadınlarda depresif belirtilere daha sık rastlanmıştır. Araştırmada, aile içi şiddete maruz kalma ve kronik bir hastalığa sahip olmanın depresif belirtileri en çok etkileyen değişkenler olduğu anlaşılmıştır.

Ayrancı ve arkadaşları (2002) ise, şiddete maruz kalan kadınların güvenlerinin kötüye kullanıldığını, duygusal

olarak hoşnutsuz olduklarını, eşleri tarafından tehdit edilerek korkutulduklarını, ruhsal sıkıntıya girdiklerini ve yalnızlığa itildiklerini ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Onlara göre, şiddete en sık verilen tepkiler sözel olarak karşılık verme, ağlama ve bağırma'dır.

1.1.4. Kadına Yönelik Şiddet Oranları

Daha önce de bahsedildiği gibi, Altınay ve Arat'ın (2007) araştırma sonuçlarına göre her üç kadından biri fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Bu oran tüm kadınların % 33.33'üne karşılık gelmektedir. Yukarıda değinilen bazı araştırma sonuçları da kadına yönelik şiddetin sık görülen bir sorun olduğunu doğrulamaktadır (Akar ve ark., 2010; Güler ve ark., 2005; Toka ve ark., 2009; Vahip ve Doğanavşargil, 2006; Yavuz ve Aşıröz, 2009). Ek olarak, Konya ilinde incelenen 200 boşanma davasında kadınların % 29.5'inin aile içi şiddete uğradıkları anlaşılmaktadır. Bu kadınların % 91.5'i yalnızca eşinin, % 8.5'i ise kayınvalide, kayınpeder gibi diğer aile fertlerinin şiddetine maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Boşanmalarda en büyük neden şiddetli geçimsizlik (% 49), ikinci neden ise (% 14.5) aile içi şiddettir. Davaların % 60.5'i kadınlar tarafından açılmış ve bu durum kadınların aile içi şiddete erkeklerden daha fazla maruz kalmalarıyla izah edilmiştir (Demirci, Günaydın, Doğan ve Aynacı, 2005).

Naçar ve arkadaşlarının (2009) yaptığı araştırmada ise, 355 kadından % 49.9'u aile içi şiddet yaşadıklarını belirtmiştir. Maruz kalınan şiddetin % 32.4'ü sözel, % 26.5'i fiziksel, % 23.1'i duygusal, % 12.7'si ekonomik ve % 4.5'i cinseldir. Bu kadınların % 52.1'i yaşadıkları şiddeti haklı görmektedir. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan, eşinin eğitim düzeyi düşük olan ve çocukluğunda babasının annesine şiddet uyguladığına tanık olan kadınların şiddeti haklı görme düzeyi daha yüksektir. Şiddetin nedenleri araştırıldığında kadınların % 38.6'sının kendini suçlu gördüğü, % 18.2'sinin eşinin ailesinin baskısı altında kaldığını ve % 13.6'sının eşinde psikolojik bir sorun olduğunu düşündüğü görülmüştür.

Yaman-Efe ve Ayaz'ın (2010) araştırmasında 370 kadının şiddete bakış açısı incelenmiştir. Kadınların % 88.1'i şiddeti dayak, dövme gibi fiziksel olarak tanımlamıştır. Bu durum kadınların diğer şiddet türlerine maruz kaldıklarında, bunun farkına varmalarını engellemektedir. Bir grup kadın (% 28.6), şiddetin nedeninin erkeğin sözünü dinlememek olduğunu belirtmiştir. Bu bakış açısı kadınların suçu kabullenmelerine yol açmaktadır. Kadınların % 43.2'sine göre eşe ihanet durumunda şiddet hak edilmektedir, çünkü namusun korunması erkeğin görevidir. Kadınların % 25.9'u ise şiddeti engellemenin yolunun eğitimden geçtiğini ifade etmektedir.

Kadının hamilelik sürecinde de şiddete maruz kaldığına ilişkin bulgular vardır. Eskişehir’de hizmet veren Sürekli Sağlık Birimi’ne (SSB) başvuran, hamile olan veya hamilelik öyküsü bulunan 110 kadınla yapılan çalışmada, kadınların % 81.8’i ilk gebeliğinde, % 14.5’i ikinci gebeliğinde, % 3.7’si ise üçüncü ve sonraki gebeliklerinde ilk kez şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Kadınlara uygulanan şiddetin % 99.1’i ruhsal/sözel, % 36.4’ü fiziksel, % 5.4’ü cinseldir. Şiddet yaşanan evlerin % 70’inde gelir düzeyi yüksektir. Hamile eşine şiddet uygulayan erkeklerin % 94.5’i kavga, siyasi suç, hakaret veya tecavüz gibi suçlardan hapse girmiş, % 73.6’sı şiddet olayına karışmış, % 70’i sigara, alkol, kumar gibi kötü alışkanlığa sahiptir. Bu erkeklerin % 28.2’si çocuklarına şiddet uygulamakta, % 13.6’sının erken boşalma gibi cinsel sorunları bulunmaktadır. Kadınların şiddete tepki göstermeme nedenlerine bakıldığında, iyi olur mantığıyla sabretme (% 58.2) ve şiddeti alınyazısı olarak görme (% 45.5) dikkati çekmektedir. Kadınların % 50.9’unun yaşadıkları şiddeti kimseyle paylaşmadıklarını belirtmeleri “kol kırılır, yen içinde kalır” mantığını benimsemeleri ile açıklanmaktadır (Ayrancı, Günay ve Ünlüoğlu, 2002).

Kadınlar yalnızca Türkiye’de değil tüm dünyada çeşitli nedenlerden dolayı eşleri ve/veya yakınları tarafından şiddete maruz kalmaktadır. Oranların yüksekliği ve şiddetin olumsuz sonuçları düşünüldüğünde, şiddetin doğasını anlama ve sorunun çözümü konusunda etkili yöntemler geliştirme gereksinimi önemli hale gelmektedir. Çok sayıda çalışma (Bilican ve Gökaya, 2009; Critelli, 2010; Eng ve arkadaşları, 2009; Köse ve Beşer, 2007; Serinken ve ark.,

2007; Yazıcı ve Mamuk, 2010) kadına yönelik şiddeti ataerkil toplum yapısı ile ilişkilendirmektedir. Bu nedenle izleyen başlık altında, ataerkil toplum yapısıyla doğrudan ilişkili olan ve bu çalışmada kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarla ilişkisi incelenen değişkenler arasında yer alan çelişik duygulu cinsiyetçilikten söz edilmektedir.

1. 2. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK

Çelişik duygulu cinsiyetçilik kavramını anlatabilmek için öncelikle cinsiyetçilik kavramından bahsetmek gerekmektedir. Cinsiyetçilik, insanlara cinsiyetlerine göre davranılması, cinsiyet bağlamında ayrımcılık yapılması anlamına gelmektedir. Bu ayrımcılığa genellikle kadınlar maruz kalmaktadır (Bem, 1975; 1981; Bem ve ark., 1976; Dökmen, 2010; Glick ve Fiske, 1996; 1997; Rudman ve Glick, 2008; Sakallı-Uğurlu, 2002; 2003). Glick ve Fiske'e (1996, 1997) göre cinsiyetçilik, kadına yönelik öfke içermektedir ve bu öfkenin temelinde önyargı yatmaktadır. Cinsiyetçilik, kültürel, siyasal ve ekonomik olmak üzere toplumsal hayatın hemen her alanında kadının karşısına çıkmakta ve kadının ayrımcılığa maruz kalmasına neden olmaktadır.

Glick ve Fiske (1996, 1997), cinsiyetçiliğin topluma iki farklı biçimde yansıdığını belirtmektedir: Düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik. Düşmanca cinsiyetçilik; kadının erkekten daha düşük düzeyde algılanması, zayıf ve aciz görülmesidir. Bir diğer ifadeyle düşmanca cinsiyetçilik, kadınlara yönelik olumsuz tutumları, kadınları erkeklerden daha düşük düzeyde ve güçsüz olarak algılamayı içermektedir. Korumacı cinsiyetçilik ise; zayıf ve güçsüz olan kadının, sevilmesi ve yüceltilmesi gerektiğine ilişkin inanç ve tutumları kapsamaktadır. Korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilikle karşılaştırıldığında kadınlara yönelik olarak daha olumlu tutumları içeriyor gibi görünse de, o da kadının bireyselliğine zarar vermekte ve kadını erkeğe göre daha düşük bir düzeyde görmektedir. Bu açıdan bakıldığında hem düşmanca, hem de korumacı cinsiyetçiliğin erkeğin “güçlü”, kadınınsa “zayıf ve güçsüz” olan cins olduğunu savunduğu görülmektedir (Glick ve Fiske, 1996, 1997; Sakallı- Uğurlu, 2002, 2003). Gündelik tabirle düşmanca cinsiyetçilik “elinin hamuruyla erkek işine karışma, otur oturduğun yerde!” derken, korumacı cinsiyetçilik geleneksel bir şekilde “evimin kadını, çocuklarımın anası ol...” demektedir. Bu iki cinsiyetçilik türünün bir arada bulunmasının bireylerde yarattığı çelişki, çelişik duygulu cinsiyetçilik olarak isimlendirilmektedir.

Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik heteroseksüellik, ataerkillik ve cinsiyetler arası farklılaştırma bileşenlerinden oluşmaktadır. Söz konusu bileşenler, düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikte farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. *Heteroseksüellik*, düşmanca cinsiyetçilikte heteroseksüel düşmanlık olarak, korumacı cinsiyetçilikte ise heteroseksüel

yakınlık olarak karşımıza çıkmaktadır. *Ataerkillik*, düşmanca cinsiyetçilikte baskıcı ataerkillik olarak, korumacı cinsiyetçilikte korumacı ataerkillik olarak görülmektedir. *Cinsiyetler arası farklılaştırma*; düşmanca cinsiyetçilikte cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma, korumacı cinsiyetçilikte cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik kısaca aşağıdaki gibi formüle edilebilmektedir (Glick ve Fiske, 1996, 1997; Sakallı- Uğurlu, 2002, 2003):

Düşmanca Cinsiyetçilik = Heteroseksüel düşmanlık + baskıcı ataerkillik + cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma.

Korumacı Cinsiyetçilik = Heteroseksüel yakınlık + korumacı ataerkillik + cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma.

Glick ve Fiske (1996), heteroseksüelliğin çelişik duygulu cinsiyetçiliğin en güçlü kaynağı olduğunu ileri sürmektedir. Heteroseksüel yakınlık, erkeğin kadına duyduğu cinselliğin yakınlık arzusundan ve sevilme gereksiniminden kaynaklanması anlamına gelmektedir. Kadının cinselliğini erkeklere karşı üstünlük kazanma aracı olarak kullandığını düşünme ise heteroseksüel düşmanlıktır. Bu tür bir algı, erkeğin kadına karşı baskı kurmak için cinsel etkinliklerde bulunmasıyla sonuçlanabilmektedir (Glick ve Fiske, 1996; 1997; Sakallı- Uğurlu, 2002; 2003).

Erkeğin egemen olduğu ataerkil toplum yapısının bir yansıması olan baskıcı ataerkillik boyutu, kadını kendi başının çaresine bakabilen, yetişkin bir birey olarak değerlendirmemekte ve kadının hayatında onu yöneten yetkin bir erkeğin olması gerektiğini ileri sürmektedir. Baskıcı ataerkillik kadının üstünde hâkimiyet kurmaya çalışırken, korumacı ataerkillik, kadına karşı korumacı ve yardımsever bir tutum izlemektedir. Korumacı ataerkilliğe göre, anne, eş veya sevgili olan kadın erkeğin hayatında vazgeçilmez bir unsurdur ve “zayıf” olduğu için korunmalıdır (Glick ve Fiske, 1996; 1997; Sakallı- Uğurlu, 2002; 2003).

Cinsiyetler arası farklılaştırma, düşmanca cinsiyetçilikte cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma olarak ortaya çıkmaktadır. Cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırmada kadın ötekileştirilmekte, kadın-erkek kıyaslaması yapılmakta ve önemli mevkilerde bulunmak için gerekli olan özelliklere yalnızca erkeklerin sahip olduğu düşünülmektedir. Tıpkı baskıcı ataerkillik gibi cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırmanın temelinde de kadın üzerinde hâkimiyet kurma isteği ve kadına yönelik düşmanca duygular yer almaktadır. Korumacı cinsiyetçiliğin içerdiği cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırmada ise, kadın ve erkeğin farklı görevlerinin olduğu ve bu görevleri yerine getirerek birbirlerini tamamladığı ileri sürülmektedir. Bu tamamlayıcılık, günlük hayatta erkeğin çalışıp eve ekmek getirmesi, kadının ise ev işleriyle uğraşıp çocuklara bakması gibi rollerle karşımıza çıkmaktadır (Glick ve Fiske, 1996; 1997; Sakallı- Uğurlu, 2002; 2003).

Konuya farklı noktalardan yaklaşılar da, her iki cinsiyetçilik de, kadının zayıflığı ve güçsüzlüğü konusunda hemfikirdir. Korumacı cinsiyetçilik duruma daha geleneksel ve sempatik bir şekilde yaklaşırken, düşmanca cinsiyetçilik daha baskıcı ve düşmanca tutumlar sergilemektedir. Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003), bir erkeğin korumacı cinsiyetçiliği benimsemesi için kadının da geleneksel değerleri benimsemiş olması gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, Glick ve Fiske'e (1996) göre, cinsiyetçiliğin iki formu da aynı bireyde farklı kişilere karşı (anneye korumacı cinsiyetçilik, hayat kadınlarına düşmanca cinsiyetçilik beslemek gibi) ya da aynı kişiye karşı (bir kadını sevmek, çekici bulmak fakat aynı zamanda cazibesine kapılma ihtimaline karşı tehlikeli bulmak ve korkmak gibi) bir arada bulunabilmektedir.

1. 2. 1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçiliğin Topluma Yansıma Şekli

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin topluma yansıma şeklini anlatmaya hazırlanırken güncel konular gözden geçirildiğinde akıllara Özgecan Aslan cinayetine verilen tepkiler gelmektedir. 13.02.2015 tarihinde yaşanan Özgecan Aslan cinayeti kadına yönelik şiddet türlerinden birçoğunu (sözel şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet) kapsarken bulunan çözümler ve sanal ortamlarda yapılan yorumların çelişik

duygulu cinsiyetçiliğin her iki boyutunu da barındırdığı görülmektedir. Olayın ardından mini etek giyen, hava karardıktan sonra hala dışarda olan kadınların dayak, taciz, tecavüz gibi şiddetleri hak ettiğini düşünen bir grup düşmanca cinsiyetçinin söylemleri kadınlarda öfke uyandırırken; kadınlar için pembebüs uygulamasının başlatılması ya da dolmuşta kalacak olan son kişinin kadın olması durumunda erkeklerin dolmuştan inmeyerek kadınları yalnız bırakmamayı önermesi ile bu sorunların çözümlenebileceğini düşünen korumacı cinsiyetçiler, pek çoğumuzu hayrete düşürmüşlerdir.

Sakallı'nın (2002) konuyla ilgili bir çalışmasında, erkeklerin düşmanca cinsiyetçiliği kadınlardan daha çok benimsediği ve aynı zamanda koruyucu ataerkillik düzeylerinin kadınlarınkinden yüksek olduğu gözlenmiştir. Aynı çalışmada, kadınların ise cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma düzeylerinin erkeklerinkinden yüksek olduğu belirlenmiştir.

Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan bireyler, kadınların maruz kaldıkları cinsiyet ayrımcılığını abarttıklarını, bu ayrımcılığı erkekler üzerinde güç elde edebilmek ve istediklerini yaptırabilmek için kötüye kullandıklarını düşünmektedir (Glick ve Fiske, 1996). Bu durum, Sakallı'nın (2002) araştırmasında kadınların düşmanca cinsiyetçiliği neden erkekler kadar benimsemediklerini açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde kadınlar korumacı cinsiyetçiliği daha kolay benimsemektedir. Bunun nedeni, korumacı cinsiyetçiliğin benimsediği davranışların kadına duyulan saygı ve koruma isteğinden kaynaklandığının düşünülmesidir (Chen, Fiske ve Lee, 2009; Sakallı-Uğurlu, 2010). Buna karşın korumacı cinsiyetçiliği benimseyen kadınlar iş hayatlarında başarılı olmalarının kocaları tarafından tehdit olarak algılanacağını ve dolayısıyla sert tepkilere maruz kalacaklarını düşünmektedir (Exposito, Herrera, Moya ve Glick, 2010). Şiddete maruz kalan pek çok kadın bu durumu ekonomik özgürlüğünün olmamasına, dolayısıyla şiddete boyun eğmek zorunda olmasına bağlamaktadır (Güler ve ark., 2005). Başarılı bir kadın üzerinde baskı kurmak ve itaati sağlamak ise bu kadar kolay değildir. Bu açıdan bakıldığında kadının ekonomik özgürlüğe sahip olmasının, onun şiddete maruz kalma olasılığını azaltan en önemli etmenlerden biri olduğu düşünülmektedir.

Christopher ve Mull (2006), korumacı cinsiyetçiliği benimseyenlerin kadınları erkeklerden daha saf, temiz ve ahlaklı gördüklerini belirtmektedir. Dinsel açıdan bakıldığında korumacı cinsiyetçiliğin dindarlık ile ilişkili olduğu gözlenmiştir (Burn ve Busso, 2005). Dinsel doğrular erkeklerin kadınları korumak ve geçimlerini sağlamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Bu bakış açısı korumacı cinsiyetçiliğin temelinde yatan mantığı oluşturmaktadır. Dolayısıyla korumacı cinsiyetçiliği benimseyenlerin dindarlıktan daha çok etkilenmeleri beklenebilir. Din, erkeklerin kadınlardan daha üstün ve güçlü olduğunu koruyucu bir tavırla ifade etmektedir. Dindarlıkla ilişkili

olduğu bilinen yetkeciliğin de korumacı cinsiyetçiliği yordadığı görülmektedir (Christopher ve Mull, 2006).

Toplumun tecavüz kurbanlarına bakış açısını cinsiyetçilik, adil dünya inancı ve empati açısından inceleyen bir araştırmada düşmanca cinsiyetçiliği benimseyen erkeklerin tecavüz kurbanlarıyla daha az empati kurdukları ve onlara kadın katılımcılardan daha olumsuz yaklaştıkları görülmüştür (Sakallı- Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007). Bu durumun düşmanca cinsiyetçiliği benimseyenlerin, kadınların “kadınlıklarını” bir araç olarak kullandıklarına inanmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Glick ve Fiske, 1996). Genel olarak cinsiyetçi bireyler tecavüz mitlerini benimsemekte (Chapleau, Oswald ve Russell, 2007) ve tecavüz kurbanlarına karşı olumsuz tutumlar sergilemektedir. Yaşananların hak edildiğine inanan cinsiyetçilerin adil dünya inançları da yüksektir. Empati düzeyi yüksek olanlar ise, benimsedikleri ideolojilerden bağımsız bir şekilde, tecavüz kurbanlarına daha fazla olumlu tutum sergilemektedir (Sakallı- Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007). Benzer şekilde yetkecilik düzeyi yüksek olanların da tecavüz mitlerini benimsedikleri bilinmektedir (Peterson ve Zurbriggen, 2010).

Cinsiyetçilik, tecavüz mitleri ile ilişkili olduğu gibi (Chapleau, Oswald ve Russell, 2007) istismarla (abuse) da ilişkilidir (Glick ve ark., 2002). Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan bireyler, kadına yönelik şiddeti ve

kadınlara kötü davranılmasını korumacı cinsiyetçiliği benimseyen bireylerden daha haklı görmektedir. Şiddetin öfke kaynaklı bir davranış olması nedeniyle düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan bireylerin şiddet davranışına olumlu yaklaşımları şaşırtıcı değildir.

Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) çelişik duygulu cinsiyetçilik ve evlilikte kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçları, kadınların yaş, düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik düzeyleri arttıkça maruz kalınan sözel şiddete toleranslarının arttığını göstermiştir. Düşmanca cinsiyetçiliği benimsemiş erkeklerde ise eğitim düzeyi düşerken yaş arttıkça kadına yönelik sözel şiddete gösterilen tolerans artmaktadır. Erkeklerin evlilik içi fiziksel ve sözel şiddete olan toleransları kadınlarınkinden daha yüksektir. Kadının şiddete maruz kalması nedeniyle boşanmasına sıcak bakma düzeyi de kadınlarında daha yüksektir. Bu farklılıklar, şiddete maruz kalan tarafın daha çok kadınlar olduğu düşünüldüğünde kolaylıkla anlaşılabilir. Kadınların eğitim düzeyleri arttıkça fiziksel şiddete ilişkin daha olumsuz tutumlar geliştirdikleri; erkeklerin ise eğitim düzeyleri düştükçe ve düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri arttıkça, kadına yönelik şiddete ilişkin daha olumlu tutumlar geliştirdikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, kadına yönelik şiddeti önlemede eğitimin önemini kanıtlar niteliktedir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik konusunda söylenenler yeniden gözden geçirildiğinde, motivasyonları farklı da olsa, hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin erkeğin kadın üzerindeki egemenliğine arka çıktığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle çalışmada, ilgili başka bulgularla tutarlı olarak (Glick ve ark., 2002; Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003) “*her iki cinsiyetçilik türünün de evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin olumlu tutumlarla pozitif yönde ilişki göstereceği*” düşünülmektedir.

Başta da belirtildiği gibi, bu çalışmada hem cinsiyetçilik hem de kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarla ilişkisi incelenen diğer bir değişken yetkeciliktir. Bu nedenle aşağıda, yetkecilik değişkenine ve onun araştırmada yer alan diğer değişkenlerle ilişkisine yer verilmektedir.

1. 3. YETKECİLİK

“Yetkecilik” kavramı 2. Dünya Savaşının ardından, savaşın nedenlerini araştırmaya yönelik olarak yapılan çalışmalarda ilk kez Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford (1950) tarafından ortaya atılmıştır. Kavramın özünde Yahudilere karşı duyulan öfkenin bir tutumdan ibaret olmadığı, bu öfkenin yetkeye itaat şeklinde toplumsal bir örgütlenmeden kaynaklandığı inancı yer almaktadır. Bu

içselleştirilmiş toplumsal örgütlenme “yetkeci kişilik” olarak adlandırılmaktadır. Adorno ve arkadaşları, (1950) geliştirdikleri yetkeci kişilik kuramında bu kişiliği; ırkçılık, yetkeye itaat, yansıtmacılık, yetkeyi idealize etme, katı bakış açısı ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, ego-savunmacılığı, siyasal-ekonomik muhafazakârlık, geleneksellik, dindarlık, aykırı ve farklı olanlara karşı öfke duyma gibi özelliklerle tanımlamaktadır.

Yetkeci Kişilik Kuramı, yetkeci kişiliği psikanalitik bir bakış açısıyla ele almaktadır. Kurama göre, yetkeci kişiliğin temelinde odipal kompleks yatmaktadır. Anneye duyulan aşk ve babaya duyulan nefret çocukta sadomazoşistik dürtülere yol açmaktadır. Süper egonun etkisiyle babaya duyulan nefret sevgiye dönüştürülmeye çalışılırken, çocuk duyduğu öfkeyi içselleştirerek, yetke figürü olan babasına mazoşistçe itaat etmekte ve ona bağlanmaktadır. Sadistçe dürtüler ise dış gruplara gösterilen bir tepki halini almakta, yetkenin sevmediği, zayıf kişilere saldırganca davranılarak dışa vurulmaktadır. Özetle, Yetkeci Kişilik Kuramı'na göre, ebeveynlerin çocuğa katı ve yetkeci bir disiplin uygulamaları, ona sevgilerini belli etmemeleri çocuğun egosunu zayıflatmakta, bu durum ileride onun yetkeci bir kişiliğe sahip olmasına neden olmaktadır. Çocuk yetişkin olduğunda tıpkı babası gibi itaat edebileceği bir yetke figürüne bağlanmakta ve yetkeye karşı gelenlere saldırmaya hazır olmaktadır (Adorno ve ark., 1950).

Adorno ve arkadaşları (1950) yetkeci kişilik üzerine yaptıkları çalışmalarda yetkecilik düzeyini belirlemek için Faşizm Ölçeği'nden yararlanmışlardır. Ölçek, toplumun yalnızca orta gelirli kesimine uygun olması, o dönemde revaçta olan psikodinamik akımın etkisinde hazırlanmış olması, maddelerinin yetkeci görüşlerle yazılmış olması ve katılımcıyı bu yönde etkilemesi, bazı maddelerinin karşıt görüşleri kapsamaması (örneğin, eşitlik yanlısı birisinin ilgili maddenin olumlu haline de olumsuz haline de katılmıyor olabileceği olasılığının dikkate alınmaması), sol kanadı ve merkezde yer alanları dışarıda bırakıp yalnızca sağ kanat yetkeciliği ölçüyor olması gibi özellikleri nedeniyle çok eleştiri almıştır (Baars ve Scheepers, 1993; Brown, 2004; Sidanius ve Pratto, 1999). Faşizm ölçeğine yapılan eleştirilerin fazlalığı ve ölçeğin Freudyen bir bakış açısına sahip olması, Altemeyer'ı yetkecilik değişkenini daha iyi ölçen bir ölçek geliştirme konusunda harekete geçirmiştir (Güldü, 2010). Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği'ni geliştiren Altemeyer (1998; 2004) yetkecilik değişkenin ölçümüne ilişkin yaygın kabul gören yeni bir yaklaşım getirmiştir. Sağ Kanat Yetkecilik Kuramı olarak adlandırdığı bu yaklaşımına göre, yetkecilik erken ergenlik dönemindeki sosyal öğrenmeler yoluyla kazanılmakta ve "sağ kanat yetkecilik" adı altında üç boyutlu bir yapı olarak incelenebilmektedir. Bu boyutlar, "yetkeci saldırganlık", "yetkeci boyun eğme" ve "geleneksellik"tir. *Yetkeci saldırganlık*, yetkenin onayladığı türden saldırgan davranışlara ve yetkenin gösterdiği hedeflere yönelik saldırganlığa işaret etmektedir. *Yetkeci boyun eğme*, yetkeye sorgulamaksızın itaat etmeyi; *geleneksellik* ise, gelenekleri ve yetkenin onayladığı sosyal normları güçlü bir şekilde benimseyip, onlara uygun davranmayı içermektedir (Altemeyer, 1998; 2004).

1.3.1. Yetkeci Bireylerin Özellikleri

Yetkeciliğin temelinde iki önemli duygu bulunmaktadır; korku ve kendini üstün görme. Dünyanın kötülük ve şiddetle dolu, tehlikeli bir yer olduğunu düşünceleri yetkeci bireylerin korkmalarına, yaşadıkları korku ise öfkelenmelerine ve saldırganlaşmalarına neden olmaktadır. Topluma kıyasla kendilerini daha ahlaklı ve daha namuslu gören yetkeci bireylerin bu özelliği, onların öfke ve saldırganlıklarının yatışmasını ya da azalmasını sağlarken, aynı zamanda başkalarına karşı saldırganlaştıklarında kendilerini haklı görmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu durum yetkeci bireylerin sağ görüşlü ve tutucu olmalarında da etkin rol oynamaktadır (Altemeyer, 1998).

Yetkeci bireylerin önyargı düzeyi yüksektir (Altemeyer,1998; Awad ve Hall-Clark, 2009; Cohrs ve Ibler, 2009). İçgörülerini yeterince gelişmediği için önyargılı olduklarını asla kabul etmeyen bu bireyler, iç grup-dış grup ayrımı yapmaktadır. Kendilerini ahlaki çoğunluk olarak gördükleri için, önyargıları genellikle azınlık gruplara yönelik olmaktadır. Dâhil oldukları iç gruba dostça, diğer gruplara ise düşmanca yaklaşan (Downing ve Monaco, 1986) yetkeci bireylerin milliyetçi duygularının yüksek olması (Crowson, 2009) ise iç grup yanlılıkları ile açıklanmaktadır. Kendi dâhil

oldukları gruba ve hatta milleti diğerlerinden üstün görmeleri milliyetçilik duygularını artırmaktadır. Bu bilgilerle tutarlı olarak, yetkecilik düzeyi yüksek olan bireylerin genellikle sağ kanat siyasal ideolojileri benimsedikleri anlaşılmaktadır. Yetkeci bireyler aynı zamanda boyun eğici ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olmaktadır. Boyun eğici olmaları, kendilerinden üstün olarak gördükleri kişilerin takdirini kazanmak amacıyla hareket etmelerinden, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlükleri ise olaylara bilişsel olarak “ya siyahtır ya da beyaz” şeklinde yaklaşma eğilimlerinden kaynaklanmaktadır (Adorno ve ark., 1950; Hasta ve Dönmez, 2009). Kaya, Güneş, Kaya ve Pehlivan (2004) anne-baba arasındaki fiziksel şiddetin özellikle erkek çocuklarda boyun eğici tutumlarla ilişkili olduğunu saptamışlardır. Şiddetin var olduğu bir ortamda büyüyen ve ataerkil toplum yapısı nedeniyle babayı yetke figürü olarak kabul eden çocuklarda itaatkâr ve boyun eğici tutumlar ortaya çıkmaktadır. Yetkecilik eğilimi arttıkça, yetkeci tepkiler de artmaktadır (Stellmacher ve Petzel, 2005). Dâhil olunan grubun tehdit edilmesi de yetkeci eğilimleri artıran etmenler arasındadır. Buraya kadar anlatılanlar yetkeci bireylerin olumsuz özelliklerine vurgu yapmaktadır. Ancak, yetkecilik düzeyi yüksek bireylerin her zaman yetkeci tepkiler vermediği, yalnızca bu doğrultuda bir potansiyele sahip oldukları unutulmamalıdır. Yetkeci tepkiler genellikle, belli bir gruba üyelik mevcutsa, grup aidiyeti fazlaysa ve dâhil olunan grup tehdit ediliyorsa artma eğilimi göstermektedir (Stellmacher ve Petzel, 2005). Van Hiel ve De Clercq (2009), yetkeciliğin aslında akıl sağlığı açısından yararlı olduğunu gözlemişlerdir. Yaptıkları araştırmada yetkecilik düzeyi yüksek olan bireylerde depresyona daha az rastlandığını belirlemişlerdir. Yetkeciliğin, sorgulamadan uzak ve kaderci yapısının

olumsuz yaşam olaylarının kabulünü kolaylaştırdığı ve akıl sağlığı açısından tampon görevi gördüğü anlaşılmaktadır.

Yetkecilik ve ilgili değişkenler üzerine yapılan araştırmalar ilginç sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin, Peterson ve Pang (2006) yaptıkları araştırmada, yetkecilik düzeyi yüksek olan bireylerin aksiyon filmlerini sevdiklerini, yabancı filmlerden hoşlanmadıklarını, eğlenmek için en çok spor izlemeyi tercih ettiklerini, ilahi ve halk (country) müziği dinlediklerini, roman gibi edebi eserleri okumayı sevmediklerini saptamışlardır. Peterson, Doty ve Winter'ın (1993) araştırmasının bulguları ise bu bireylerin, AIDS ve madde bağımlısı olanları dış grup üyesi olarak nitelendirdiklerini, onlara karşı sert ve cezalandırıcı davranışları desteklerken, onlara yönelik eşitlikçi yaklaşımları reddettiklerini göstermektedir. Yetkeci bireyler, evsizleri fırsatları değerlendirmeyen tembel insanlar olarak görmekte, ebeveynlerin çocuklarına disiplin uygulama hakları olduğunu düşünmektedir. Onlara göre, üniversiteler çeşitliliğin olduğu değil, ortak bilinci oluşturan yerler olmalıdır.

Erkeklerin kadınlardan daha yetkeci olduğunu gösteren bulgular bulunmakla birlikte (Hasta ve Dönmez, 2009; Hasta ve Ercan, 2010) yetkecilik ve cinsiyet arasında gözlenen bu ilişkinin tutarlı olmadığı anlaşılmaktadır (Peterson, Doty ve Winter, 1993; Peterson ve Pang, 2006; Wang, 1999). Hasta ve Dönmez (2009) Türkiye'deki erkeklerin kadınlardan daha

yetkeci olmasını toplumsallaşma süreçleriyle açıklamaktadır. Onlara göre, Türk toplumunun geleneksel yapısında erkekler, kendilerine atfedilen baskınlık, katılık, sertlik gibi yetkeci özellikler doğrultusunda yetiştirilmekte, bu durum ise kadınlar ve erkekler arasında gözlenen yetkecilik farkına katkıda bulunmaktadır.

Wang (1999), yetkeciliğin kadına yönelik tutumları en iyi yordayan özellik olduğunu belirtmektedir. Centers (1963) yetkecilik düzeyi arttıkça erkeklerin kadınlarla eşit haklara sahip olmayı onaylama düzeylerinin azaldığını, daha anti-feminist tutumlar geliştirdiklerini öne sürmektedir. Yetkeci bireyler toplumsal cinsiyet rollerini benimsemekte, feminist olarak isimlendirilmeyi istememektedir. Erkek yetkeci bireylerde toplumsal cinsiyet rollerini benimseme yetkeciliğin yalnızca saldırganlık boyutu ile ilişkili iken, kadın yetkeci bireylerde bu özellik yetkeciliğin üç boyutuyla (saldırganlık, itaat ve geleneksellik) da ilişkili bulunmuştur. Yetkeci bireyler, kadınlarla ilgili siyasal olayları yeterince önemli bulmamakta ve ilgili eylemlere katılmamaktadır. Kürtajın yasal bir hak olduğunu reddeden bu bireyler, bunun toplumsal ahlak kurallarını ihlali anlamına geldiğine inanmaktadır (Duncan, Peterson ve Winter, 1997). Ahlak kurallarına sıkıca bağlı olmalarına karşın (Duncan, Peterson ve Winter, 1997) bir kadının tecavüze uğraması durumunda erkeği ahlaksızlıkla suçlamak yerine kadını tecavüzü hak etmekle suçlamakta, diğer bir ifadeyle tecavüz mitlerine inanmaktadırlar (Peterson ve Zurbriggen, 2010). Bu açıdan bakıldığında yetkeci bireylerin, bazı durumlarda cinsel şiddeti onayladıkları anlaşılmaktadır. Eşitlik yerine geleneksel

değerleri benimseyen yetkeci bireyler kadınların toplumdaki yeri hakkında daha geleneksel inançlara sahiptirler. Eş seçiminde geleneksel özelliklere dikkat etmeleri sebebiyle yetkecilik düzeyi yüksek olan kadınlar maskülen erkekleri, yetkecilik düzeyi yüksek olan erkekler ise feminen kadınları tercih etmektedir (Peterson ve Zurbriggen, 2010).

Yetkecilikle ilgili aktarılan bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, yetkeciliğin hem cinsiyetçilikle hem de kadına yönelik şiddetle pozitif yönde ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Christopher ve Mull'un (2006) araştırmasında, sağ kanat yetkecilik düzeyi yüksek olan bireylerin daha çok korumacı cinsiyetçiliği benimsedikleri tespit edilmiştir. Yetkeci bireylere göre, dünya tehlikeli ve sakıncalı bir yerdir. Bu durum onların tehdit algısını yükseltmektedir. Tehdit algısı ise, yarattığı kontrol isteğinin bir sonucu olarak korumacı cinsiyetçilik düzeyini etkilemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmada, *“yetkeciliğin kadına yönelik şiddete ilişkin olumlu tutumlarla pozitif yönde ilişki göstereceği korumacı cinsiyetçiliğin ise bu ilişkide aracı rol oynayacağı”* düşünülmektedir.

Araştırmada kadına yönelik şiddet ve cinsiyetçilikle ilişkisi incelenen son değişken ise çok sayıda araştırmada (örneğin, Duckitt, 2001; Duckitt, 2006; Crawford ve Pilanski, 2014; Perry, Sibley ve Duckitt, 2013) yetkecilik ile birlikte ele alınan sosyal baskınlık yönelimidir. Christopher ve Mull'un (2006) araştırmasında yetkecilik ve korumacı cinsiyetçilik

arasındaki pozitif yöndeki ilişkinin yanı sıra düşmanca cinsiyetçiliğin de sosyal baskınlık yönelimi ile pozitif yönde ilişkili olduğu gözlenmiştir. Kendi grubunu diğer gruplardan üstün görme ve onlar üzerinde baskı kurma isteği olarak tanımlanan sosyal baskınlık yönelimi ile düşmanca cinsiyetçilik arasında gözlenen bu ilişki şaşırtıcı değildir. Benzer bulgular Christopher ve Wojda (2008), Lee (2013) ve Sibley, Wilson ve Duckitt'in (2007) araştırmasında da elde edilmiştir. Sibley ve arkadaşları (2007) bu bulguların sosyal baskınlık yönelimi ve yetkecilik düzeyi yüksek olan bireylerin dünyaya bakış açılarındaki farklılıklarla açıklanabileceğini belirtmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler dünyayı rekabetçi bir yer olarak algıladıkları için sert olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Bu nedenle söz konusu bireylerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi diğerlerinininkinden daha yüksektir. Sosyal baskınlık yönelimi ve araştırmada yer alan diğer değişkenler (kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar, cinsiyetçilik ve yetkecilik) arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için izleyen başlıkta sosyal baskınlık yöneliminden söz edilmiştir.

1. 4. SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ

Sosyal Baskınlık Kuramı'na ismini veren *sosyal baskınlık yönelimi*, insanların dış gruplar üzerinde baskınlık

kurma isteklerini ifade etmektedir (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994). Ayrımcılık anlayışını benimseyen sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler, dâhil oldukları grubun diğer gruplardan daha üstün ve baskın olduğuna inanmaktadır. Onlar için “eşitlik” diye bir şey yoktur (Altemeyer, 2004; Pratto, Sidanius ve Levin, 2006; Pratto, Sidanius, Stallworth ve Bertram, 1994). Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler hiyerarşiyi artıran ideolojileri, sosyal baskınlık yönelimi düşük olan bireyler ise hiyerarşiyi azaltan ideolojileri benimsemek eğilimindedir. Tehdit içeren durumlar, sosyal baskınlık yönelimi düzeyini artırarak, bu bireylerin daha fazla iç grup-dış grup ayrımcılığı yapmasına hizmet etmektedir (Pratto ve Shih, 2000). Tehdit içeren durumların konumlarına zarar verebileceğini düşünen bu bireyler kendilerinden farklı ve dış grup üyesi olarak gördükleri kişilere karşı eşitlikten uzak ayrımcı tepkiler göstermektedir.

Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre, toplumlarda grup temelli hiyerarşik yapılar oluşturma eğilimi bulunmaktadır. Grup temelli hiyerarşide birey ait olduğu grubun özellikleri doğrultusunda belli bir güce sahip olmaktadır. Grup temelli hiyerarşik yapılar genel olarak üç başlık altında ele alınmaktadır; yaş sistemi, cinsiyet sistemi ve keyfi olarak yaratılmış sistemler. Yaş sistemine göre; yetişkinler çocuklar ve gençler üzerinde sosyal bir güce sahiptir. Cinsiyet sisteminde, erkeklerin kadınlar üzerinde toplumsal ve sosyal bir gücü vardır. Keyfi olarak yaratılmış sistemlerde ise bireyler ırk, dil, din, etnik köken gibi sosyal farklılıklara göre gruplara ayrılmaktadır (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006; Sidanius ve Pratto, 1999). Yaş ve cinsiyet sistemlerinde gruba aidiyet için gerekli olan bireysel özellikler sabitken, keyfi olarak yaratılmış sistemlerde bir gruba ait olmak için

gereken özellikler tamamen keyfi olarak belirlenmektedir. İnsanları dillerine, dinlerine, ırklarına ya da etnik kökenlerine göre gruplandırıp, onları bu özellikleri temelinde hiyerarşik yapıda farklı konumlara yerleştirmek keyfi olarak yaratılan sistemlere örnek olarak gösterilmektedir. Keyfi olarak oluşturulan sistemlerin temelinde yer alan özelliklerin yaş ve cinsiyet gibi değişmez bir karşılığı bulunmamaktadır. Sidanius ve Pratto (1999), bu duruma örnek olarak, bir kişinin belli bir dönemde Amerika’da “Siyah” olarak, Güney Afrika’da “Melez” olarak, başka bir dönemde ise İsveç’te “Beyaz” olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi bir birey tek bir özelliği açısından farklı zaman, farklı mekân veya farklı durumlarda farklı gruplara ait olabilmektedir. Benzer şekilde Almanya’da yaşayan Türklerin Almanya’da “Türk”, Türkiye’de ise “Almanca” olarak değerlendirilmesi de keyfi olarak yaratılmış sistemlere örnek teşkil etmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Sosyal Baskınlık Kuramı, cinsiyeti kendi başına bir sistem olarak ele almaktadır. Ancak, Foels ve Pappas’a (2004) göre erkeksilik, içinde yaşanılan toplumun sosyal yapısı aracılığıyla bireylere dayatılan ve öğrenmeler sonucunda kazanılan bir özelliktir. Bu nedenle, cinsiyeti kendi başına ayrı bir sistem olarak ele almak yerine keyfi olarak yaratılmış sisteme dâhil etmek daha uygun olacaktır. Çoğu toplumda erkek ve kadının yasalar karşısında eşit olması fakat sosyal yaşamda erkeğin kadın üzerinde güce sahip olması erkeksiliğe yapılan vurgunun sonuçlarından biridir.

Sidanius ve Pratto'ya göre (1999) her toplumun kendi özel yapısı ile belirlenen bazı değerleri vardır. İyi evler, düzgün sağlık hizmetleri, güç, rahat ulaşım, kaliteli okullar, zenginlik gibi durumlar olumlu toplumsal değerlere örnek teşkil ederken; gecekondular, kötü okullar, düşük yaşam standartları, hapis cezası gibi yaptırımlar, fakirlik, sefalet gibi durumlar da olumsuz toplumsal değerleri oluşturmaktadır. Bu değerlerin toplumdaki gruplara eşit dağılmaması toplumsal hiyerarşiye, toplumsal hiyerarşi ise kurumlar, bireyler ve işbirlikçi gruplar arası süreçler aracılığıyla ayrımcılığa neden olmaktadır. Toplumsal değerlerdeki eşitsizliğin neden olduğu bu ayrımcılık, çeşitli dini öğretiler ve ideolojik mitler tarafından meşrulaştırılarak savunulmaktadır. Meşrulaştırıcı mitler kendi kendini doğrulayan ideolojilerden oluşmaktadır. Bu ideolojiler bireylerin sosyal baskınlık yönelimini artırabileceği gibi azaltı da bilmektedir. Hiyerarşiyi artıran meşrulaştırıcı mitler toplumsal hayatta eşitsizliğin olması gerektiğini savunmaktadır. Cinsiyetçilik, ırkçılık, adil dünya inancı ve sınıfçılık hiyerarşiyi artıran meşrulaştırıcı mitlere örnek olarak gösterilmektedir (Pratto ve ark., 1994; Sidanius ve Pratto, 1999). Hiyerarşiyi azaltan meşrulaştırıcı mitler ise toplumda eşitliğin olması gerektiğini savunmakta ve bu eşitliği yaratmaya hizmet etmektedir. Pratto ve arkadaşları (1994) sosyalizm, demokrasi, komünizm, feminizm, hümanizm gibi inançların hiyerarşiyi azaltan meşrulaştırıcı mitler olduğunu belirtmektedir.

Meşrulaştırıcı mitler bireylerin davranışlarını, tutumlarını, ideolojilerini şekillendirerek hangi grubun baskın ya da üstün olacağı, hangi grubun hiyerarşinin alt basamaklarında yer alacağını belirlemektedir. Meşrulaştırıcı mitlere göre hiyerarşi, toplumdaki karışıklığı en aza indirmek için gereklidir. Hiyerarşik yapının işlevsel olabilmesi için gruplar arası eşitsizliği destekleyen ideolojilerin toplum tarafından tamamen benimsenmesi gerekmektedir (Pratto ve ark., 1994).

Grup temelli hiyerarşi biriktirilmiş bireysel ayrımcılık, biriktirilmiş kurumsal ayrımcılık ve davranışsal asimetri süreçleri tarafından harekete geçirilmektedir. Bu süreçlerin belirlenmesinde meşrulaştırıcı mitler belirleyicidir. *Biriktirilmiş bireysel ayrımcılık*; bireylerin günlük hayatta yaptığı basit, gözle görülmeyen ayrımcılıklardır. Erkek işverenlerin işe alım sürecinde aynı niteliklere sahip kadın adaylar yerine tutarlı olarak erkek personeli tercih etmeleri biriktirilmiş bireysel ayrımcılık sürecine örnektir. Bu basit ayrımcılık şekli zamanla toplumdaki güç farklılıklarının temelini oluşturmakta ve çalışma hayatında kadının erkeğin gerisinde kalmasıyla sonuçlanmaktadır. *Biriktirilmiş kurumsal ayrımcılık*; kurumlar ve prosedürler tarafından yapılan açık veya örtük ayrımcılık sürecidir. Bu süreç sonunda toplumsal değer dağılımında eşitsizlik meydana gelmekte ve sistematik terör ortaya çıkmaktadır. *Sistematik terör*; toplumdaki baskın grup ya da grupların alt grupları baskı ve tehdit yoluyla kendi egemenlikleri altına almaya çalışmalarıdır (Pratto ve ark., 1994; Sidanius ve Pratto, 1999). Sidanius ve Pratto (1999), toplumsal hiyerarşinin

devamlılığının sağlanmasında baskın grupların baskısından çok alt grupların itaatkârlığının etkili olduğunu öne sürmektedir. *Davranışsal asimetri* olarak isimlendirilen bu durumda, alt gruplar, baskın gruplarla işbirliği yaparak, kendi dezavantajlı konumlarının devamlılığını sağlayan meşrulaştırıcı mitlere arka çıkmaktadır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar sosyal baskınlık yöneliminin birbirini tamamlayan “grup temelli baskınlık” ve “eşitliğe karşı olma” boyutlarından oluşan iki bileşenli bir yapı olduğuna işaret etmektedir. Grup temelli baskınlık alt gruplar üzerinde açık bir şekilde baskı kurulmasını onaylama eğilimini ifade ederken; eşitliğe karşı olma, eşit olmayan gruplar arası ilişkileri, gruplara eşit haklar verilmesine karşı olmayı tercih etme eğilimi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, eşitliğe karşı olma da daha örtük bir yolla grup temelli sosyal hiyerarşilerin desteklenmesine hizmet etmektedir (Hindriks, Verkuyten ve Coenders, 2014; Ho ve ark., 2012; Jost ve Thompson, 2000).

1.4.1. Sosyal Baskınlık Yönelimi Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri

Sosyal baskınlık yönelimi pek çok değişkenle ilişkilidir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireylerde toplumsalcılık, tolerans ve özgecilik düzeyi düşüktür. Irkçı,

vatansever ve milliyetçi olan bu bireyler hiyerarşik yapının gerekliliğine inanırlar. Onlara göre dünya adil bir yerdir. Cinsiyetçi, homofobik ve muhafazakârdırlar. Kadın haklarına, eşcinsel haklarına, çevreci programlara, sosyal programlara, melezliğe karşıdırlar (Altemeyer, 1998; Altemeyer, 2004; Pratto ve ark., 1994; Sibley, Robertson ve Wilson, 2006; Son Hing, Bobocel, Zanna ve McBride, 2007). “Eşitlik” kavramına inanmayan sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireylere göre bazı insanlar doğuştan şanslıdır ve hiyerarşik yapıda iyi bir konuma sahiptir. Doğuştan şanslı olmayanlar ise, toplumda belli bir yere ait olabilmek için bunu hak etmelidir (Altemeyer, 2004). Sosyal baskınlık yönelimi düzeyi yüksek olanlar her bir grubun hiyerarşik yapıda sahip olduğu konumu hak ettiğine inanmak eğilimindedir (Pratto, Sidanius ve Levin, 2006).

Cinsiyet, sosyal baskınlık yönelimiyle ilişkili olan en önemli özelliklerden biridir. Pratto ve arkadaşları (1994), erkeklerin gruplar arası eşitsizliği kadınlardan daha çok desteklediklerini ileri sürmektedir. Yaptıkları çalışmanın (1994) sonuçları onların bu varsayımını doğrular niteliktedir. Foels ve Pappas (2004) bu durumu sosyal baskınlığın öğrenilen bir süreç olması ile açıklarken, bir diğer ihtimal ise kadınların daha toplumsalcı olmasının (Carlson, 1971) onların sosyal baskınlık yönelimlerini düşürmesidir (Pratto ve ark., 1994). Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler erkekleri kadınlardan üstün görmekte, kadınların yetenek ve becerilerini küçümsemektedir. Bu düşüncelerini istihdama da yansıtıp, kadınların geleneksel erkek tipi işlerde başarılı

olamayacağını düşünmektedirler (Christopher ve Wojda, 2008).

Sosyal baskınlık yönelimi cinsiyetçilikle de ilişkilidir. Schmitt ve Wirth (2009) yaptıkları araştırmada korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin sosyal baskınlık yönelimini yordadığını belirlemişlerdir. Ayrıca, erkeklerin erkeksilik, korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik ve sosyal baskınlık yönelimi düzeylerinin kadınlarınkinden yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Christopher ve Wojda (2008) ise sosyal baskınlık yöneliminin düşmanca cinsiyetçilikle, korumacı cinsiyetçiliğin ise yetkecilikle ilişkili olduğunu görmüşlerdir. Sosyal baskınlık yöneliminin düşmanca cinsiyetçiliği, yetkeciliğin ise korumacı cinsiyetçiliği yordadığı bilgisi bir üst başlık altında da verildiği gibi Christopher ve Mull (2006) ve Lee'nin (2013) araştırmalarında da tespit edilmiştir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireylerin düşmanca cinsiyetçiliği benimsemelerinin (Christopher ve Mull, 2006; Sibley, Wilson ve Duckitt, 2007) ardında, onların kadınların erkekler karşısında güç kazanmalarından duydukları korkunun yattığı belirtilmektedir (Christopher ve Wojda; 2008). Bu nedenle onlar için kadınla aynı düzeyde ya da daha düşük düzeyde bir erkek, sırf cinsiyetinden ötürü istihdamda tercih sebebi olabilmektedir. Ayrıca, sosyal baskınlık yönelimi düzeyi yüksek bireylerin, azınlıklara karşı baskın olma ve ezici yaklaşma eğilimlerinin de onların düşmanca cinsiyetçilik düzeyine yansıdığı düşünülmektedir. Yetkeci bireylerin daha çok korumacı cinsiyetçiliği benimsemeleri ise, bu bireylerin geleneksel olmalarıyla açıklanmaktadır. Kadınların çalışmak

yerine evde çocuk bakmaları, ev kadınlığı yapmaları yetkeci bireyleri daha mutlu edecektir. Böylece kadın erkeğe muhtaç olacak, erkek ise evin reisi olarak kadının bakımını üstlenip ona sahip çıkarak, onu koruyabilecektir. Peterson ve Zurbriggen (2010) yetkeci erkeklerin ancak itaatkâr kadınlarla mutlu bir evlilik yapabileceklerini belirtmektedir. Yetkecilik ve korumacı cinsiyetçilik arasındaki ilişki yetkeci bireylerin dindar olmasıyla (Altemeyer, 2004) da açıklanabilmektedir. Bilindiği gibi din, erkeklerin kadına sahip çıkmasını ve kadının korunmasını öğütlemektedir.

Kadına yönelik önyargılı tutumların benimsenmesinde sosyal baskınlık yöneliminin önemli bir etmen olduğu bilinmektedir (Bates ve Heaven, 2001). Yetkeci bireyler gibi sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireylerin de önyargı düzeyleri yüksektir (Pratto ve ark., 1994). Ayrıca sosyal baskınlık düzeyi yüksek olanların yetkecilik düzeyi de yüksektir (Christopher ve Wojda, 2008; Hasta ve Ercan, 2010; Henry, Sidanius, Levin ve Pratto, 2005; Pratto ve ark., 1994). Bu noktada araştırmanın temel değişkenlerinden olan ve birbirleriyle pozitif yönde ilişki gösteren bu iki değişken arasındaki bazı farklılıklara değinmek yararlı olabilir. Önyargılı olmaya işaret eden bu iki kişilik özelliği arasındaki temel farklılıklardan biri; sosyal baskınlık yönelimi gruplar arası hiyerarşiyi desteklerken, yetkecilik grup içi hiyerarşiyi desteklemesidir. Bu farkın bir sonucu olarak, sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler ait oldukları grubun diğer gruplardan üstün olmasını isterken, yetkeci bireyler kendilerinden alt seviyede gördüklerine karşı üstünlük kurmanın peşindedir (Whitley, 1999). Gruplar arası

hıyerarşıyı ve kişiler arası baskınlığı benimseyen sosyal baskınlık yönelımı yüksek bireyler genelde grup lideri olarak, yetke figürünü benimseyen yetkeci bireyler ise grup üyesi olarak karşımıza çıkarlar (Altemeyer, 1998; Altemeyer, 2004; Pratto ve ark., 1994; Sibley, Robertson ve Wilson, 2006; Son Hing, Bobocel, Zanna ve McBride, 2007).

Konuyla ilgili çağdaş yaklaşımlardan biri olan ikili işlem (dual-process) modeline göre, yetkecilik dünyayı tehlikeli ve tehdit edici bir yer olarak görmeye ilişkilirken, sosyal baskınlık yönelımı dünyayı rekabetçi ve acımasız bir yer olarak görmeye ilişkilidir (Duckitt, 2001; Duckitt, 2006; Crawford ve Pilanski, 2014; Perry, Sibley ve Duckitt, 2013). Duckitt, dünya tehlikeli bir yer olarak görüldüğünde ya da iç grubun değer ve normlarına meydan okuyan dış gruplardan bir tehdit algılandığında yetkeciliğin etkilerinin daha belirgin olacağını belirtmektedir. Sosyal baskınlık yönelimi ise, iç grup ve alt statüdeki gruplar arasında bir eşitsizlik ve rekabet olduğunda, başka bir deyişle dünya rekabetçi bir orman olarak algılandığında daha etkin hale gelmektedir.

Daha önceki örneklerden de anlaşılacağı gibi sosyal baskınlık yönelimi ve yetkecilik arasındaki bir diğer önemli fark çelişik duygulu cinsiyetçiliği benimseme tarzlarıyla ilgilidir. Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin yanı sıra yetkeci bireyler sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireylere göre daha dindar ve dogmatiktir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireyler önyargı düzeylerinin yüksek olduğunun

bilincindeyken, yetkeci bireyler bu özelliklerinin pek de farkında değildir (Altemeyer, 2004).

Sosyal baskınlık yönelimi temelinde bakıldığında, dış gruplara yönelik şiddeti destekledikleri bilinen sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireylerin (Henry ve ark., 2005) cinsiyetçi ve kadın haklarına karşı oldukları (Pratto ve ark., 1994) görülmektedir. Başka bir deyişle, sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireyler grup temelli sosyal hiyerarşilerden biri olan cinsiyet sistemini de desteklemektedir (Sidanus ve Pratto, 1999). Hiyerarşi arttırıcı uygulamaları destekleyen bu bireylerin, hiyerarşi azaltıcı uygulamalara ise karşı çıktıkları (Hindriks, Verkuyten ve Coenders, 2014; Sidanius ve Pratto, 1999) görülmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın ilgili beklentisi *“sosyal baskınlık yönelimi ile kadına yönelik şiddete ilişkin olumlu tutumlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ve bu ilişkide düşmanca cinsiyetçiliğin aracı rol oynadığı”* yönündedir.

Buraya kadar aktarılan bilgilere ek olarak, hem kadınları hem de erkekleri yakından ilgilendiren değişkenlerin konu edildiği bu çalışmada, kısa da olsa söz konusu değişkenler açısından gözlenen cinsiyet farklılıklarına da değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, izleyen başlık altında kısaca kadına yönelik şiddet, cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi açısından gözlenen kadın erkek farklılıklarına değinilmiştir.

1.5. Cinsiyet ve Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Erkeğin kadından üstün, lider, baskın ve kadına egemen olduğu diğer ataerkil toplumlarda olduğu gibi (Bettman, 2009; Kandiyoti, 1988) bizim toplumumuzda da kadına yönelik şiddete olumlu bakılmakta ve medyada hemen her gün eşi, eski eşi, ağabeyi veya erkek akrabaları tarafından çeşitli sebeplerle dövülen, yaralanan ve öldürülen kadın haberlerine rastlanmaktadır. Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) erkeklerin evlilik içi şiddete kadınlardan daha olumlu baktığını ileri sürmektedirler. Bu sebeptendir ki şiddete maruz kalan kadınların % 39'u eşi veya eski eşi tarafından mağdur edilmektedir (TÜİK, 2008). Özellikle eğitim düzeyi yüksek olan kadınlar şiddete karşı daha olumsuz tutumlar sergilerken, eğitim düzeyi düşük erkekler şiddeti daha da benimsemektedirler (Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003).

Subaşı ve Akın (2004) şiddete meyilli erkeklerin özelliklerini sıralarken bir çok olumsuz özelliğin yanı sıra engellenmeye karşı hoşgörüsüzlük, şiddeti savunma mekanizması olarak kullanma, empati kurmada zayıflık, cinsiyet rollerine bağlılık, kendini özel ve koruyucu olarak görme gibi kişilik özelliklerine de değinmiştir. Bu özellikler cinsiyetçilik ve homofobi ile ilişkili olan sosyal baskınlık

yönelimi (Altemeyer, 1998; 2004; Pratto ve ark., 1994), kendini üstün görme ve saldırganlık ile ilişkili olan yetkecilik (Altemeyer, 1998) ve kadına yönelik öfkeyi temelinde bulunduran cinsiyetçilik (Glick ve Fiske, 1996; 1997) ile uyumlu özelliklerdir. Buradan anlaşıldığı üzere şiddete meyilli erkeklerin kişilik yapıları cinsiyetçiliğe, sosyal baskınlığa ve yetkeciliğe yatkındır.

Ayrıca, var olan cinsiyetçi sistem erkeklerin çıkarlarını gözettiği ve erkekler de kendilerine hizmet eden eşitlikçi olmayan bu sistemi destekledikleri için, onların sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri kadınlarınkinden daha yüksektir. Bu durumun, erkeklerin kadının başarısını tehdit olarak algılamalarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Christopher ve Wojda, 2008; Pratto ve ark., 1994). Başka bir deyişle, erkeklerin kadınlara yönelik önyargılı tutumlarının ardında, kadının erkeğe karşı güç kazanmasından duyulan korkunun yattığı ileri sürülmektedir (Christopher ve Wojda, 2008).

Buraya kadar anlatılanları toparlamak gerekirse, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların çelişik duygulu cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi ile pozitif yönde ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri de pozitif yönde ve anlamlıdır. Ayrıca pek çok araştırma bulgusu (Carlson, 1971; Christopher ve Wojda, 2008; Hasta ve Dönmez, 2009; Hasta ve Ercan, 2010; Pratto ve ark., 1994; Sakallı, 2002; Sakallı-

Uğurlu ve Ulu, 2003; Schmitt ve Wirth, 2009), erkeklerin çelişik duygulu cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve kadına yönelik şiddeti onaylama düzeylerinin kadınlarınkinden yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu bilgiler ışında, kadına yönelik şiddetin “evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar” bağlamında incelendiği bu araştırmada test edilecek olan hipotezler şöyle özetlenebilir:

1. Korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler vardır.
2. Korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamaktadır.
3. Yetkecilik ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçilik; sosyal baskınlık yönelimi ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide ise düşmanca cinsiyetçilik aracı rol oynamaktadır.
4. Erkeklerin korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutum puanları kadınlarınkinden anlamlı olarak yüksektir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2. 1. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, 18 yaş üstü toplam 480 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların 286'sı (% 59.6) kadın, 194'ü (% 40.4) erkektir. 19-74 yaş arası olan katılımcıların yaş ortalaması 31.95'tir. Katılımcıların % 59.2'si (n=284) bekâr, % 40.8'i (n=196) evlidir. Büyük bölümü (% 45.8) (n=220) büyükşehirde yaşayan katılımcıların çoğu (% 56.28) (n=269) sosyoekonomik düzeyini orta olarak belirtmiştir. Bu katılımcıların % 75.8'i (n=364) ailesinden hiç şiddet görmediğini ifade etmiştir.

2. 2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için “Demografik Bilgi Formu”, yetkecilik düzeylerini ölçmek için “Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği” (SKYÖ), sosyal baskınlık yönelimi düzeylerini ölçmek için “Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği” (SBYÖ), cinsiyetçilik düzeylerini ölçmek için “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği” (ÇDCÖ) ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarını belirlemek için “Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Ölçeği” (EKFSÖ) kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu; Bu formda cinsiyet, doğum tarihi, eğitim durumu, şiddete maruz kalma durumu ve şiddete bakış açısını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır (bkz. Ek 2).

Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği (SKYÖ); Altemeyer (1981) tarafından yetkeci saldırganlık, yetkeci itaat ve gelenekselliği ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 22 maddeden oluşan bu ölçek 9 dereceli ve Likert tipindedir. -4 puan “kesinlikle katılmıyorum”, 0 puan “ne katılıyorum, ne katılmıyorum”, +4 puan “kesinlikle katılıyorum” anlamına gelmektedir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması Güldü tarafından 2010 yılında yapılmıştır. Uyarlama çalışması sonucunda iki maddenin ölçek dışı kalmasıyla, görünürde 20 maddeye düşen ölçek, ilk iki maddesi katılımcıları ölçeğe hazırlamak için kullanıldığı için 18 madde üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçek Yüksek Sağ Kanat Yetkecilik ve Düşük Sağ Kanat Yetkecilik olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin tamamının iç

tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .85, Yüksek SKY alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .82 ve Düşük SKY alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .78'dir. Bu çalışmada, ölçekten alınan toplam puanlar kullanılmıştır ve ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .83'tür (bkz. Ek 3).

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ); 1994 yılında Sidanius ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçek 7'li Likert tipindedir ve 16 maddeden oluşmaktadır. 1 puan “çok yanlış”, 7 puan ise “çok doğru” anlamına gelmektedir. Türkçe'ye uyarlanması Karaçanta tarafından 2001 yılında gerçekleştirilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .85, iki yarım güvenirliği .79 ve test-tekrar test güvenirliği .86 olarak bulunmuştur. 2000 yılı sonrası yapılan çalışmalarda (örneğin, Ho ve ark., 2012; Jost ve Thompson, 2000) ölçek için iki faktörlü yapının tek faktörlü yapıya göre daha uygun olduğu bulunmuş ve bu faktörler ‘grup temelli baskınlık’ ve ‘eşitliğe karşı olma’ olarak adlandırılmıştır. Benzer şekilde Hasta ve Karaçanta (süreçte) da ölçeğin Türkçe formu için iki faktörlü yapının daha uygun olduğunu bulmuştur. Söz konusu çalışmada ‘grup temelli baskınlık’ ve ‘eşitliğe karşı olma’ alt boyutları için hesaplanan iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alfa) sırasıyla .70 ve .84'tür. Bu çalışmada ise ölçeğin tamamı ile grup temelli baskınlık ve eşitliğe karşı olma bileşenleri için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlıkları sırasıyla .82, .73 ve .83'tür. Çalışmada bazı analizler için alt ölçeklerden alınan puanlar kullanılırken, diğer bazı analizler içinse toplam puan kullanılmıştır (bkz. Ek 4).

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ); 1996 yılında Glick ve Fiske tarafından geliştirilmiş olan ölçek 6'lı Likert tipinde derecelendirilmiş bir ölçektir ve 22 maddeden oluşmaktadır. 1 puan “hiç katılmıyorum”, 6 puan ise “tamamen katılıyorum” anlamına gelmektedir. Türkçe'ye uyarlanması 2002 yılında Sakallı-Uğurlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek “düşmanca cinsiyetçilik” ve “korumacı cinsiyetçilik” alt boyutlarından oluşmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik alt boyutu, kendi içinde “koruyucu ataerkillik”, “cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma” ve “heteroseksüel yakınlık” olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Yapılan çalışmada ölçeğin tamamının iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) .85, düşmanca cinsiyetçilik boyutunun iç tutarlılık katsayısı .87, korumacı cinsiyetçilik boyutunun toplam iç tutarlılık katsayısı ise .78 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçek iki boyutlu (korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik) olarak kullanılmıştır. Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik alt boyutları için bu çalışma kapsamında hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla .78 ve .83'tür (bkz. Ek 5).

Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Ölçeği; Ercan tarafından 2009 yılında geliştirilmiş olan ölçek 6'lı Likert tipinde 15 maddeden oluşmaktadır. 1 puan “hiç katılmıyorum”, 6 puan ise “tamamen katılıyorum” anlamındadır. Ölçek şiddetin meşrulaştırılabilirliği, şiddetin algılanan faydası ve şiddetin sonuçları olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin tamamı için iç tutarlılık

katsayısı (Cronbach alfa) .92, şiddetin meşrulaştırılabilirliği faktörünün iç tutarlılık katsayısı .92, şiddetin algılanan faydası faktörünün iç tutarlılık katsayısı .79, şiddetin sonuçları faktörünün iç tutarlılık katsayısı ise .72 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada araştırmanın amacı doğrultusunda ölçekten alınan toplam puan kullanılmıştır ve çalışma kapsamında ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .90'dır. (bkz. Ek 6).

2.3. Yöntem

Çalışmanın amacında belirtilen hipotezleri test etmek için 18 yaş üstü katılımcılara ulaşılmıştır. Veri toplama işlemi kolay örnekleme tekniği ile birbirlerini tanıyan insanlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar, araştırmacı ve ölçek uygulama konusunda tecrübeli olan psikoloji bölümü öğrencilerinden de yardım alınarak onların katılımcılara kolay ulaşabildikleri iller olan Ankara, Zonguldak, Mersin ve Adana illerinde Mayıs-Temmuz 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Gönüllü olan katılımcılara araştırmanın amacı hakkında detaylı bilgi verilmiş, soruları yanıtlama süresince herhangi bir rahatsızlık hissetmeleri halinde yanıtlama işini yarıda bırakabilecekleri ifade edilmiştir. Soruların yanıtlanması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

3. BULGULAR

Giriş kısmında da belirtildiği gibi bu araştırmanın amacı kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların yetkecilik, sosyal baskın yönelimi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilişkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen analizlere geçmeden önce, aşağıda ilk olarak araştırmada yer alan değişkenlere ilişkin betimleyici istatistiklere yer verilmiştir.

3. 1. Betimleyici İstatistikler

Çizelge 3.1. Temel Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, Ranj ve Alfalar.

Değişkenler	\bar{x}	S	Beklenen ranj	Alfa
N=480				
Yaş	27.33	5.86	-	
Eğitim	5.90	1.87	1-11	
EKYŞ	2.12	0.95	1-6	.90
SKY	5.26	1.53	1-9	.83
SBY-Eşitliğe Karşı Olma	2.63	1.24	1-7	.83
SBY-Grup Temelli Baskınlık	2.95	1.08	1-7	.73
ÇDC-Korumacı Cinsiyetçilik	4.09	0.93	1-6	.78
ÇDC-Düşmanca Cinsiyetçilik	3.78	0.98	1-6	.83

SKY: Sağ Kanat Yetkecilik **SBY:** Sosyal Baskınlık Yönelimi, **ÇDC:** Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, **EKYŞ:** Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar

Çizelge 3. 1.'deki değerler incelendiğinde, araştırmanın örneklemini genç ve orta düzeyde eğitimli katılımcıların oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ortalamalara bakıldığında bu katılımcıların evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının oldukça olumsuz olduğu sonucuna varılabilir. Orta düzeyde yetkeci oldukları görülen katılımcıların grup temelli baskınlık ve eşitliğe karşı olma düzeyleri ortalamanın altında kalırken, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik düzeylerinin ortalamanın biraz üzerine çıktığı söylenebilir.

3.2. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmada yer alan değişkenler olan evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi (eşitliğe karşı olma, grup temelli baskınlık), çelişik duygulu cinsiyetçilik (korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik) arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson tekniği kullanılarak korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Çizelge 3. 2.'de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6
SKY (1)	-					
SBY-Eşitliğe Karşı (2)	.29**					
SBY-Grup Temelli Baskınlık (3)	.41**	.34**				
ÇDC-Korumacı (4)	.31**	.04	.16**			
ÇDC-Düşmanca (5)	.35**	.20**	.36**	.33**		
EKYŞ (6)	.42**	.27**	.34**	.01	.39**	-

*P<.05; **p<.01

SKY: Sağ Kanat Yetkecilik, **SBY:** Sosyal Baskınlık Yönelimi, **ÇDC:** Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, **EKYŞ:** Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar

Çizelge 3. 2.'deki korelasyon katsayıları araştırmanın amacı için önemli olan değişkenler açısından incelendiğinde; evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma ve grup temelli baskınlık bileşenleri, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düşmanca cinsiyetçilik bileşeni ve yetkecilik ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler gösterdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu değişkenlerden alınan puanlar arttıkça evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin olumlu tutumlar da artmaktadır.

Yetkecilik ile sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma ve grup temelli baskınlık, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik bileşenleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Söz konusu değişkenlerden alınan puanlar arttıkça yetkecilik düzeyi artmaktadır.

Sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma bileşeni ise, yukarıda belirtildiği gibi evlilikte kadına yönelik şiddet ve yetkecilikle pozitif yönde ilişkilidir. Bu değişkenin aynı zamanda çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düşmanca cinsiyetçilik bileşeniyle de pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Sosyal baskınlık yöneliminin grup temelli baskınlık bileşeni ise, araştırmada yer alan diğer değişkenlerin tümüyle pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler göstermektedir.

3. 3. Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumları yordayan değişkenleri belirlemek için aşamalı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Denkleme ilk aşamada etkilerini kontrol etmek için demografik değişkenlerden doğum yılı, eğitim, anne eğitimi ve sosyo-

ekonomik düzey değişkenleri girilmiştir. Ardından, düşmanca cinsiyetçilik denkleme dâhil edilmiştir. Sonraki adımda yetkecilik değişkeni denkleme alınmıştır. Son olarak eşitliğe karşı olma ve grup temelli baskınlık değişkenleri analize dâhil edilmiştir.

Çizelge 3. 3. Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumları Yordayan Değişkenler

Değişken	B	Beta	R ²	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı
Demografik Değişkenler						
Doğum Tarihi (Yaş)	.06	.04	.02	.02	.02	1-476
Anne Eğitimi	-1.84	-.07	.05	.03	.05	2-475
Eğitim	-.01	-.00	.07	.02	.06	3-474
Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik						
Düşmanca	.31	.23	.18	.11	.17	4-473
Sağ Kanat Yetkecilik	.12	.23	.24	.07	.24	5-472
Sosyal Baskınlık Yönelimi						
Grup Temelli Baskınlık	.16	.11	.26	.02	.25	6-471
Eşitliğe Karşı	.20	.12	.27	.01	.26	7-470

*p<.01; **p<.05

Çizelge 3. 3.'de görüleceği gibi, denkleme ilk sırada doğum tarihi girmiştir. Doğum tarihi evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamakta ve bu değişkendeki varyansın % 2'sini açıklamaktadır ($F_{1-476}=11.05$; $p<.01$). Ardından denkleme giren anne eğitimi varyansa % 3'lük bir katkı sağlarken, onu izleyen eğitim düzeyinin varyansa olan katkısı % 2'dir. Bu iki değişken evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları negatif yönde yordamaktadır (sırasıyla, $F_{2-475}=12.85$, $p<.01$; ($F_{3-474}=11.21$, $p<.01$).

Dördüncü sırada denkleme giren düşmanca cinsiyetçilik ise varyansa % 11'lik katkıda bulunmakta ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamaktadır ($F_{4-473}=25.66$; $p<.01$). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordayan yetkecilik ise varyansın % 7'sini açıklamaktadır ($F_{5-472}= 30.56$; $p<.01$). Grup temelli baskınlık değişkeni varyansın % 2'sini açıklarken, son sırada denkleme giren eşitliğe karşı olma değişkeni ise varyansa % 1'lik bir katkıda bulunmaktadır. Bu iki değişken de evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamaktadır (sırasıyla, $F_{6-471}= 27.76$, $p<.01$; ($F_{7-470}= 25.02$, $p<.01$). Bütün bu değişkenlerin bağımlı değişkende açıkladıkları toplam varyans % 27'dir.

3. 4. Aracı Değişken Analizlerine İlişkin Bulgular

3. 4. a. Sosyal Baskınlık Yönelimi ile Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkide Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolünün Değerlendirilmesi

Sosyal baskınlık yönelimi ile evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddet arasındaki ilişkide düşmanca cinsiyetçiliğin

aracı rolünü değerlendirmek için regresyon analizi yapılmıştır. Yordayıcı değişken olarak sosyal baskınlık yönelimi toplam puanı, yordanan değişken olarak evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddet toplam puanı kullanılmıştır. Aracı değişken olarak ise düşmanca cinsiyetçilik toplam puanı alınmıştır. Aracı değişken rolünü değerlendirmek amacıyla yapılan her bir regresyon analizinde, bağımsız değişkenin beta değerlerindeki farkın ve aracı değişken ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığı incelenmiştir. Beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel testi kullanılarak test edilmiştir (Kenny, Kashy ve Bolger, 1998).

Araştırmada ileri sürülen değişkenlerin aracı rolü incelenirken Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri göz önüne alınmıştır. Bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için aşağıda belirtilen 4 ölçütü karşılaması gerekmektedir:

1. Yordayıcı ve yordanan değişkenler arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
2. Aracı değişkenler ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
3. Aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olmalıdır.
4. Aracı değişken (ler) ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyinde azalma olmalıdır. Aracı değişken modele girildiğinde yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı

olmaktan çıkıyorsa tam bir aracı model; yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişkinin anlamlılık düzeyinde bir azalma oluyorsa kısmi aracı model söz konusudur (Baron ve Kenny, 1986).

Baron ve Kenny'nin (1986) ilk üç ölçütünün araştırma değişkenleri açısından karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi için sosyal baskınlık yönelimi, düşmanca cinsiyetçilik ve evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddet puanları arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların sosyal baskınlık yönelimi ($r = .34$) ve düşmanca cinsiyetçilik ($r = .39$) ile pozitif yönde ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Sosyal baskınlık yönelimi ve düşmanca cinsiyetçilik arasındaki ilişki ($r = .34$) de pozitif yönde anlamlıdır. Tüm değişkenler yukarıda belirtilen ölçütleri karşıladığı için analize devam edilmiştir.

İlk olarak sosyal baskınlık yöneliminin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddeti yordayıp yordamadığını belirlemek için regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, sosyal baskınlık yöneliminin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddeti anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır ($F=76.53$; $sd=1-478$; $p<.001$). Sosyal baskınlık yöneliminin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumda açıkladığı varyans .14'tür.

Sonraki adımda, sosyal baskınlık yönelimi yordayan, düşmanca cinsiyetçilik yordanan değişken olarak regresyon analizine alınmıştır. Bulgular, sosyal baskınlık yöneliminin

düşmanca cinsiyetçilik değişkenindeki varyansın % 11'ini açıkladığını göstermiştir (F= 61.55; sd=1-478; p<.001).

Üçüncü adımda, düşmanca cinsiyetçiliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddeti yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analiz sonucunda, düşmanca cinsiyetçiliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddeti anlamlı olarak yordadığı ve açıklanan varyansın % 15'inden sorumlu olduğu anlaşılmıştır (F= 85.86; sd=1-478; p<.001).

Son aşamada, yordanan değişkenin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlar olduğu, yordayıcı değişken olarak sosyal baskınlık yönelimi ve düşmanca cinsiyetçiliğin birlikte denkleme alındığı regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları Çizelge 3. 4.'de gösterilmiştir.

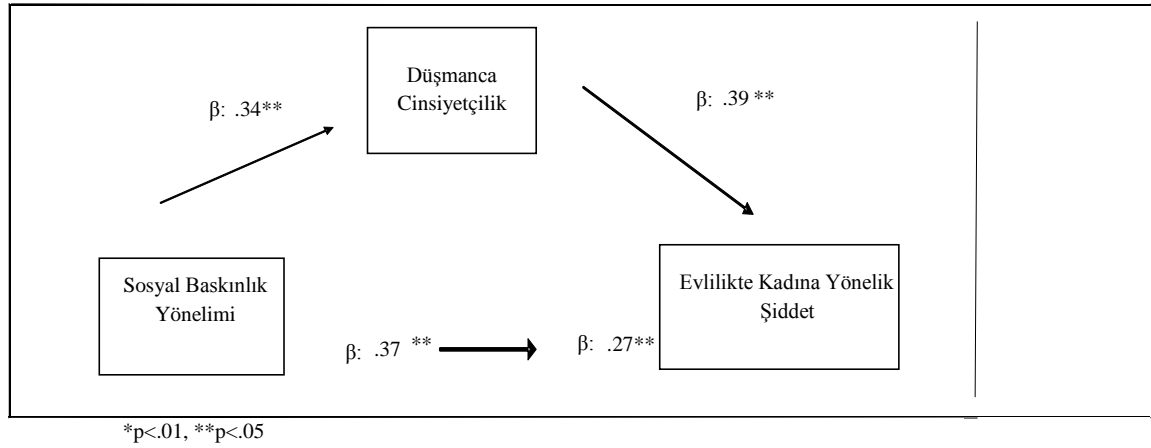
Çizelge 3. 4. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumları Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²
1.	Sosyal Baskınlık Yönelimi	.35	.37**	.14	.14
2.	Sosyal Baskınlık Yönelimi		.27**		
	<i>Düşmanca Cinsiyetçilik</i>	.40	.30**	.22	.21

*p<.05, **p<.01

Çizelge 3. 4.'den de izlenebileceği gibi, sosyal baskınlık yönelimi evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddeti

anlamli olarak yordamıştır (F=76.53; sd=1-478; p<.001). Denkleme düşmanca cinsiyetçilik değişkeni eklendiğinde iki değişkenin birlikte açıkladığı toplam varyans % 22 olmuştur (F=66.15; sd=2-477; p<.001). İkinci blokta düşmanca cinsiyetçilik değişkeninin eklenmesiyle sosyal baskınlık yöneliminin açıkladığı beta değerinde .37'den (p<.001) .27'ye anlamlı bir düşme olduğu görülmüştür. Aracı değişken denkleme girdiğinde yordayıcı değişkenin beta değeri düştüğü, ancak anlamlılığını yitirmediği için düşmanca cinsiyetçiliğin, sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddet arasındaki ilişkide kısmi aracı etki gösterdiği ortaya konmuştur. Yapılan Sobel Testi bu aracı etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir, Sobel z: 5.64, p<.01. Yordayıcı ve aracı değişkenlerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi ve ilgili beta katsayıları Şekil III.1'de verilmiştir.

Şekil 3. 1. Sosyal Baskınlık Yöneliminin Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete ilişkin tutumları Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

3. 4. b. Yetkecilik ile Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkide Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolünün Değerlendirilmesi

Araştırmanın amacı doğrultusunda, yetkecilik ile evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide öncelikle korumacı cinsiyetçiliğin aracı rolünü değerlendirmek için regresyon analizi yapılmak istenmiş, ancak değişkenler arasındaki ilişkiler (bkz., Çizelge 3. 2.) Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütlerini karşılamadığı için bu analiz gerçekleştirilememiştir. Bunun üzerine, yetkecilik ile evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide düşmanca cinsiyetçiliğin aracı rolünü değerlendirmek için regresyon analizi yapılmıştır. Analizden önce her üç değişken arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiş (bkz., Çizelge 3. 2.) ve her bir değişkenin diğeriyle pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler gösterdiği saptanmıştır. Yordayıcı değişken olarak yetkecilik toplam puanı, yordanan değişken olarak evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlar toplam puanı kullanılmıştır. Aracı değişken olarak ise düşmanca cinsiyetçilik toplam puanı alınmıştır. Aracı değişken rolünü değerlendirmek amacıyla yapılan her bir regresyon analizinde, bağımsız değişkenin beta değerlerindeki farkın ve aracı değişken ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığı incelenmiştir. Beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel testi kullanılarak değerlendirilmiştir (Kenny, Kashy ve Bolger, 1998).

İlk olarak yetkeciliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumları yordayıp yordamadığını belirlemek için regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, yetkeciliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumları anlamlı olarak yordadığı saptanmıştır ($F=101.26$; $sd=1-478$; $p<.01$). Yetkeciliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlarda açıkladığı varyans .18'dir.

Sonraki adımda, yetkecilik yordayan, düşmanca cinsiyetçilik yordanan değişken olarak regresyon analizine alınmıştır. Bulgular, yetkeciliğin düşmanca cinsiyetçilik değişkenindeki varyansın %12'sini açıkladığını göstermiştir ($F= 65.43$; $sd=1-478$; $p<.01$).

Üçüncü adımda, düşmanca cinsiyetçiliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumları yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Analiz sonucunda, düşmanca cinsiyetçiliğin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumları anlamlı olarak yordadığı ve bu değişkendeki varyansın % 15'ini açıkladığı anlaşılmıştır ($F= 85.86$; $sd=1-478$; $p<.001$).

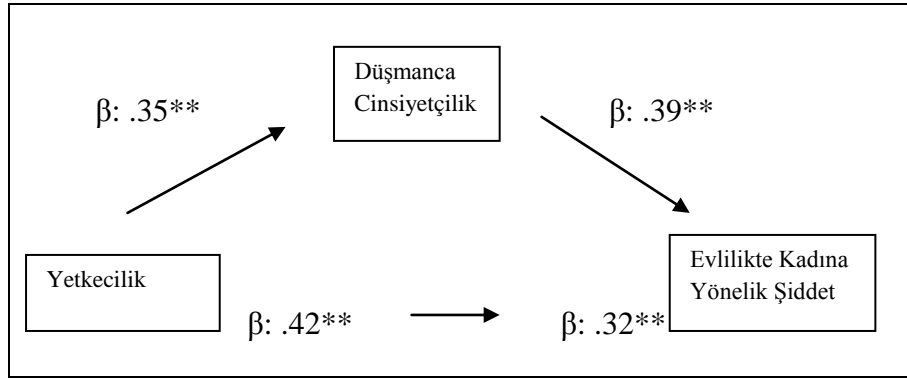
Son aşamada, yordanan değişkenin evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumların olduğu, yordayıcı değişken olarak yetkeciliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin birlikte denkleme alındığı regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları Çizelge 3. 5.'te gösterilmiştir.

Çizelge 3. 5. Yetkeciliğin Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddeti Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	B	Beta	R ² değ	Uyarlanmış R ²	Hata Varyansı
1.	Yetkecilik	.22	.42**	.18	.18	1-478
2.	Yetkecilik		.32**			1-478
	<i>Düşmanca Cinsiyetçilik</i>	.37	.28**	.24	.24	2-477

*p<.01, **p<.05

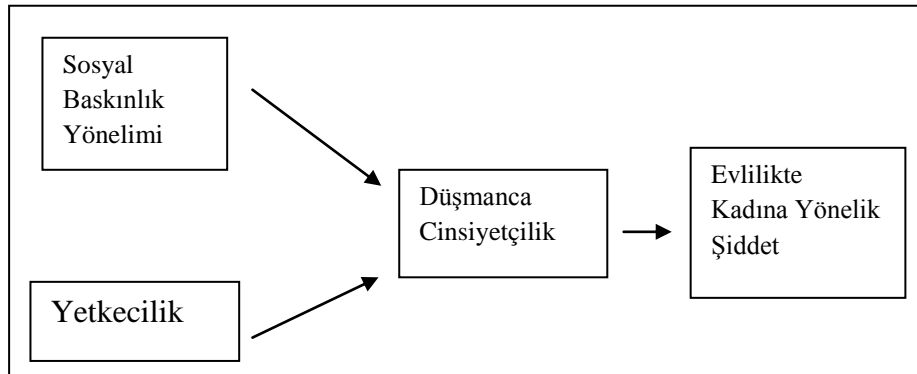
Çizelge 3. 5.'ten anlaşılacağı üzere yetkecilik evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumları anlamlı olarak yordamaktadır (F=101,26; sd=1-478; p< .01). Denklemde düşmanca cinsiyetçilik değişkeninin eklenmesiyle açıklanan toplam varyans % 24 olmuştur (F=76,62; sd=2-477; p<.01). İkinci aşamada düşmanca cinsiyetçilik değişkeninin denkleme alınmasıyla yetkeciliğin açıkladığı beta değeri .42'den .32'ye düşmüştür ve bu düşüş p<.01'de anlamlıdır. Aracı değişken rolündeki düşmanca cinsiyetçiliğin yetkeciliğin beta değerini düşürdüğü fakat yetkeciliğin anlamlılığını yitirmediği, bu sebepten ötürü düşmanca cinsiyetçiliğin, yetkecilik ve evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide kısmi aracı etki gösterdiği bulunmuştur. Yapılan Sobel Testi düşmanca cinsiyetçiliğin yarattığı aracı etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir (Sobel z= 6.09, p<.01). Yordayıcı değişken olan yetkecilik ve aracı değişken olan düşmanca cinsiyetçiliğin bağımlı değişken rolündeki evlilikte kadına yönelik fiziksel şiddete ilişkin tutumlarla olan ilişkisi ve ilgili beta değerleri Şekil 3. 2.'de verilmiştir.

*p<.01, **p<.05

Şekil 3. 2. Yetkeciliğin Evlilikte Kadına Yönelik Şiddeti Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Beta Katsayıları

Analizler sonucunda, yetkecilik ve sosyal baskınlık yöneliminin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları yordamasında düşmanca cinsiyetçiliğin aracı rolüne ilişkin oluşturulan model Şekil 3. 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. 3. Yetkecilik ve Sosyal Baskınlık Yöneliminin Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete ilişkin Tutumları Yordamasında Düşmanca Cinsiyetçiliğin Aracı Rolüne İlişkin Model

3. 5. Değişkenlerden Alınan Puanların Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Kadın ve erkek katılımcıların evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi (eşitliğe karşı olma, grup temelli baskınlık) ve çelişik duygulu cinsiyetçilik (korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik) puanlarının anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar için t Testi analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen değerler Çizelge 3. 6.'da özetlenmiştir.

Çizelge 3. 6. Cinsiyete Göre Yapılan Gruplara Arası Karşılaştırmalar

Değişkenler	Kadın		Erkek		t
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	
Evlilikte Kadına Yönelik Şiddet	26.76	10.68	39.10	15.79	-9.51**
SBY-Eşitliğe Karşı Olma	20.19	9.32	22.27	10.67	-2.26*
SBY-Grup Temelli Baskınlık	23.03	8.38	24.52	9.05	-1.85
Yetkecilik	92.94	24.22	97.23	29.14	-1.68
ÇDC-Korumacı Cinsiyetçilik	46.00	10.64	43.53	9.41	2.69**
ÇDC-Düşmanca Cinsiyetçilik	39.90	10.76	44.03	10.36	-4.19**

* $p < .05$; ** $p < .01$

SBY: Sosyal Baskınlık Yönelimi, **ÇDC:** Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik

Çizelge 3. 6.'daki sonuçlar incelendiğinde, *evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların* cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($t = -9.51$; $p < .01$).

Erkeklerin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları ($\bar{x}= 39.10$, $s= 15.79$) kadınlarınkinden ($\bar{x}= 26.76$, $s= 10.68$) daha olumludur. *Eşitliğe karşı olma* değişkeni üzerindeki cinsiyet etkisi de anlamlıdır ($t= -2.26$; $p<.05$). Erkeklerin gruplar arası eşitliğe karşı olma düzeyleri ($\bar{x}=22.27$, $s=10.67$) kadınlarınkinden ($\bar{x}=20.19$, $s=9.32$) yüksektir. Cinsiyetin anlamlı olarak etkilediği bir diğer değişken *korumacı cinsiyetçilik*'tir ($t=2.69$; $p<.01$). Kadınların *korumacı cinsiyetçilik* düzeyi ($\bar{x}= 46.01$, $s= 10.64$) erkeklerinkinden ($\bar{x}=43.53$, $s=9.41$) yüksektir. Benzer şekilde, *düşmanca cinsiyetçilik* üzerindeki cinsiyet temel etkisi de anlamlıdır ($t= -4.19$; $p<.01$). Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyinin ($\bar{x}= 44.03$, $s= 10.36$) kadınlarınkinden ($\bar{x}=39.90$, $s=10.76$) yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Diğer değişkenler üzerindeki cinsiyet temel etkisi anlamlı bulunmamıştır.

4. TARTIŞMA

Giriş kısmında da belirtildiği gibi bu araştırmanın temel amacı kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların yetkecilik, sosyal baskın yönelimi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilişkisini ortaya koymaktır. Diğer bir amacı ise, kadın ve erkek katılımcıların araştırmada yer alan değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda gerçekleştirilen analizlerden elde edilen bulgulara ilişkin tartışmalara yer verilmektedir.

4.1. Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular, evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yöneliminin grup temelli baskınlık ve eşitliğe karşı olma bileşenleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar araştırmanın “*korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin*

tutumlar arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler vardır” biçimindeki ilk hipotezini büyük ölçüde desteklemektedir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düşmanca cinsiyetçilik bileşeni evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarla pozitif yönde ilişkilidir. Bu sonuç Sakallı-Uğurlu ve Ulu'nun (2003) bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Kadınlara yönelik birçok olumsuz ve düşmanca tutum barındıran düşmanca cinsiyetçiliğe göre, kadınlar kendilerine kötü ve düşmanca yaklaşılmasını haklı çıkaran pek çok kötü “şeytani özelliğe” sahiptir. Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan bireylerin kadına yönelik bu olumsuz bakış açısı onların kadına şiddet uygulanmasını meşrulaştırmalarını ya da onaylamalarını kolaylaştırıyor olabilir (Glick ve Fiske, 1996, 1997; Sakallı- Uğurlu, 2002, 2003).

Yetkecilik ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında gözlenen ilişki de önceki pek çok araştırma bulgusuyla (Örneğin, Altemeyer, 1998) tutarlıdır ve beklenen yöndedir. Bu ilişki, yetkecilerin kadını güçsüz ve zayıf görmesi ile açıklanabilir. Wang (1999), yetkeciliğin kadına yönelik tutumları en iyi yordayan özellik olduğunu, Centers (1963) ise yetkecilik düzeyi arttıkça erkeklerin kadınlarla eşit haklara sahip olmayı onaylama düzeylerinin azaldığını, daha anti-feminist tutumlar geliştirdiklerini öne sürmektedir. Bu bireyler ahlak kurallarına sıkıca bağlı olmalarına karşın (Duncan, Peterson ve Winter, 1997) bir kadının tecavüze uğraması durumunda erkeği ahlaksızlıkla suçlamak yerine kadını tecavüzü hak etmekle

suçlamaktadırlar (Peterson ve Zurbriggen, 2010). Bu durum yetkeci bireylerin, bazı durumlarda kadına yönelik şiddetin bir türü olan cinsel şiddeti onayladıklarını düşündürmektedir. Geleneksel olan yetkeci bireylerin, kendilerinden aşağıda gördüklerine baskı ve şiddet uygulama eğilimleri, onların kadınları ikinci sınıf gördükleri ve erkeklerden değersiz algıladıkları bilgisiyle bir arada düşünüldüğünde yetkecilik ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında gözlenen ilişki anlaşılabilir.

Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma ve grup temelli baskınlık bileşenleri arasında da pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları sosyal baskınlık yönelimleriyle birlikte artmakta, daha olumlu hale gelmektedir. Bu ilişki, sosyal baskınlık yöneliminin kadınlara yönelik önyargıyı (Bates ve Heaven, 2001), cinsiyetçiliği (Pratto ve ark., 1994) ve dış gruplara yönelik şiddeti (Henry ve ark., 2005) desteklemeyle ilişkili bir özellik olduğu düşünüldüğünde beklenen bir sonuçtur.

Araştırmanın ilk hipotezini desteklemeyen tek bulgu ise, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin korumacı cinsiyetçilik bileşeni ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememesidir. Bu durum korumacı cinsiyetçiliğin kadınlar arasında daha yaygın olması (Glick ve ark., 2000), şiddete tanık olan kadınların

aynı yaşantılara maruz kalabilecekleri ihtimali nedeniyle şiddeti onaylamaması (Sakallı- Uğurlu ve Ulu, 2003) ya da ülkemizde kadınların maruz kaldıkları olumsuz davranışları şiddet olarak nitelendirmemiş olabilecekleri ihtimalini akıllara getirmektedir. Veri toplama sürecinde yapılan görüşmelerde bazı kadınların “kocam bana asla şiddet uygulamaz. Bazen bir tokat atar ama o da her evlilikte olur” şeklindeki yorumları bu sonucu kısmen de olsa açıklar niteliktedir. Başka bir deyişle, “sadece bir tokat”ın şiddetten sayılmadığı Türkiye’de aşığılama, alay edilme, küçük düşürülme, cinsel birlikteliğe zorlama ya dapasını zorla alma gibi şiddet içerikli davranışların şiddet kapsamında değerlendirilmemesi bu araştırmada korumacı cinsiyetçilik ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında bir ilişki görülmemesinin bir nedeni olabilir.

Araştırmada yer alan diğer değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında ise, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu ilişki önceki çok sayıda araştırma sonucuyla aynı yöndedir (Christopher ve Wojda, 2008; Hasta ve Ercan, 2010; Henry, Sidanius, Levin ve Pratto, 2005; Pratto ve ark., 1994). Yetkecilik düzeyi yüksek olan kişilerin belli bir lidere itaat etmeyi, belli bir gruba ait olmayı tercih etmeleri onların sosyal baskınlık yönelimlerini de artırmaktadır. Tıpkı sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan kişilerde olduğu gibi (Pratto ve Shih, 2000) yetkecilik düzeyi yüksek olan kişilerin de hiyerşiye ve iç grup- dış grup ayrımcılığına inanmaları (Downing ve Monaco, 1986) bu iki özelliğin kişilerde bir arada bulunma olasılığını artırmaktadır.

Yetkecilik ve çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik bileşenleri arasında gözlenen pozitif yöndeki ilişkiler Christopher ve Wojda (2008), Christopher ve Mull (2006) ve Lee'nin (2013) çalışmalarının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin alt boyutlarından olan korumacı cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan bireylerde yetkecilik eğilimi gözlemlenmiştir. Altemeyer'a (2004) göre dindarlıkla alakalı olan bu ilişkide kadının korunmasını emreden dinlere inanan kişilerde yetkecilik ve korumacı cinsiyetçilik düzeylerinin yüksek olması normaldir.

Aynı zamanda, yetkecilik korumacı cinsiyetçilikle ilişkili olduğunu belirten Christopher ve Wojda (2008), Christopher ve Mull (2006) ve Lee (2013), sosyal baskınlık yönelimi ile düşmanca cinsiyetçilik arasında da pozitif yönde bir ilişki bulmuşlardır. Bu bulgular, mevcut çalışmada sosyal baskınlık yönelimi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasında saptanan pozitif yöndeki ilişkiyle benzerlik göstermektedir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olanların hiyerarşik, kadınlar ve erkekleri eşit görmeyen bireyler oldukları düşünüldüğünde, aynı bireylerin düşmanca cinsiyetçilik düzeylerinin de yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

4. 2. Regresyon Analizine İlişkin Bulguların Tartışılması

Bulgular, evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları demografik değişkenlerden yaşın pozitif olarak, anne eğitimi ve eğitimin ise negatif olarak yordadığını göstermektedir. Araştırmanın temel değişkenlerinden olan düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yöneliminin grup temelli baskınlık ve eşitliğe karşı olma bileşenleri ise evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamaktadır. Bu sonuçlar araştırmanın “*korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamaktadır.*” biçimindeki araştırmanın ikinci hipotezini büyük ölçüde desteklemektedir.

Regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında etkisini kontrol etmek için regresyon denklemine alınan demografik değişkenlerden olan doğum tarihinin evlilikte kadına yönelik şiddeti pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle yaş azaldıkça, evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin olumlu tutumlar artmaktadır. Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) eğitim düzeyi düşük erkeklerde yaş arttıkça, kadına yönelik sözel şiddete toleransın arttığını belirtirken; Vahip ve Doğanavşargil (2006) kadının yaşının küçük olmasının şiddet açısından risk etmeni olduğunu belirtmekte ve Abramsky ve arkadaşları (2011) genç yaşın şiddeti artırdığını ileri sürmektedirler. Ülkemizde şiddet mağduru kadınların evliliklerini sürdürmeye aile ve çevre tarafından mecbur bırakıldığına, boşanmak istediğinde ise eşi tarafından yine

şiddete maruz bırakılarak ölüme sürüklendiğine dair birçok örneğe haber programlarında her gün rastlanmaktadır. Bu şartlar altında genç yaşta şiddete maruz kalan kadının yaşı ilerledikçe şiddeti normalleştirerek evliliğine devam etmesi, dolayısıyla evlilikte şiddete olumlu bakması tahmin edilebilir bir sonuçtur. Olaya erkekler açısından bakıldığında ise günümüzün orta yaş kuşağını oluşturan erkeklerin ülkenin zorlu siyasi dönemlerine ve ekonomik krizlere tanıklık etmiş olmaları, genel olarak stresli bir yaşam sürmeleri ve ataerkillik bir toplumda "karım değil mi? İster döverim, ister severim" ve "karı ile kocanın arasına girilmez" şeklindeki bakış açısıyla büyümüş olmaları şiddeti olumlu görme eğilimlerini açıklayabilir. Yaş ile şiddet arasındaki pozitif ilişki ataerkillikle açıklandığında şiddeti etkileyen en önemli etmenlerden biri olduğu öne sürülen ataerkillik (Bilican ve Gökaya, 2009; Critelli, 2010; Eng ve ark., 2009; Köse ve Beşer, 2007; Yazıcı ve Mamuk, 2010) yaş arttıkça yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve çelişik duygulu cinsiyetçiliğin artmasına da anlam kazandırmaktadır. Özellikle erkekler tarafından üretildiği düşünülen ataerkillik toplum sisteminde (Arıkan, 1996) kadını erkekten alt konumda gören, kadına egemen ve sahip olduğunu düşünen, erkeğin toplumda güçlü, lider ve baskın olduğunu iddia eden ataerkillerin (Bettman; 2009) bu bakış açısı hem yetkecilği, hem sosyal baskınlığı hem de cinsiyetçiliği içermektedir. Bu açıklamaların yanı sıra yaş azaldıkça şiddete toleransın artması, genç yaşta olgunluğun ve eğitimin daha düşük düzeyde olmasıyla da ilişkilendirilebilir. Bu durum, onların sorun çözmede şiddete başvurmayı olağan bir yöntem olarak görmesini kolaylaştırıyor olabilir. Belki de bu sebepten ötürü özellikle de ergenlik çağındaki öğrenciler arasında okul çıkışında kavgalara daha sık rastlanmaktadır (Bulut, 2008). Sorunlarını

kavga ederek ve dövüşerek çözmeye çalışan gençlerin evlilikte yaşanabilecek şiddet durumlarına da tolerans göstermeleri beklenebilir.

Eğitim düzeyinin de evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları negatif yönde yordadığı görülmektedir. Bu sonuç, Abramsky ve arkadaşları (2011), Babu ve Kar (2009), Hammoury, Khawaja, Mahfoud, Afifi ve Madi, (2009) ve Işıloğlu'nun (2006) çalışmalarıyla tutarlılık göstermektedir. Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) erkeklerde eğitim düzeyinin düşmesi ve düşmanca cinsiyetçiliğin artması durumunda şiddete yönelik olumlu tutumlarda artış gözlendiğini, kadınlarda ise eğitim düzeyinin artmasının şiddete yönelik olumsuz tutumları artırdığını ifade etmektedirler. Eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin sorun çözme, stresle baş etme, kendini ifade etme gibi konularda daha başarılı olmaları beklenir ki bu özelliklerin hemen hepsi şiddete başvurmayı azaltıcı niteliktedir. Naçar ve arkadaşları (2009) düşük eğitim düzeyine sahip eşi olan ve çocukluğunda aile içi şiddete tanık olan kadınların şiddeti meşrulaştırma eğiliminde olduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu çalışmada da bir sosyo-ekonomik düzey göstergesi olarak kabul edilen annenin eğitim düzeyinin artmasının şiddeti azalttığı belirlenmiştir. Bunun sebebinin eğitim düzeyi yüksek olan kadının şiddeti önlemede daha başarılı olabileceği ve çocuk yetiştirirken şiddete daha az başvurmuş olması olarak değerlendirildiğinde; çocukluğunda şiddete maruz kalan bireylerin yetişkinlikte şiddet uygulayan bireyler olması (Ayan, 2007; Işıloğlu, 2006; Kaymak Özmen, 2004; Naçar, Baykan, Poyrazoğlu ve Çetinkaya, 2009; Page ve İnce, 2008;

Vahip, 2002; Vahip ve Doğanavşargil, 2006), diğer bir deyişle eğitimi bir annenin yetiştirdiği şiddete maruz kalmayan bireylerin daha az şiddet yanlısı olmaları beklenebilir.

Evlilikte kadına y6nelik şiddeti yordayan bir diğer değişken ise anne eğitimidir. Annenin eğitim d6zeyinin artması evlilikte kadına y6nelik şiddeti azaltan bir etmendir. Eğitimi annenin yetiştirdiği 6ocukların şiddete daha az maruz kalmış olmaları, dolayısıyla şiddete maruz kalmayan 6ocukların yetişkinlikte şiddete başvurmayan bireyler olmaları beklenmektedir. 6ocuklukta maruz kalınan şiddetin ilerde şiddet uygulamayla olan ilişkisini bir6ok araştırma (Ayan, 2007; Işiloğlu, 2006; Kaymak 6zmen, 2004; Na6ar, Baykan, Poyrazoğlu ve 6etinkaya, 2009; Page ve İnce, 2008; Vahip, 2002; Vahip ve Doğanavşargil, 2006) ortaya koymaktadır. Benzer şekilde kişinin eğitim d6zeyinin de kadına y6nelik şiddeti negatif yordadığı g6r6lmektedir. Eğitim d6zeyinin kişilerin ilişkilerini d6zenleme, sorun 66zme, kendini ifade etme gibi konularda etkili olmasının şiddete başvurma ihtiya6ını azalttığı d6ř6n6lmektedir. Bu bilgiler değerlendirilirken yaş, eğitim d6zeyi ve anne eğitiminin, evlilikte kadına y6nelik şiddeti yordama g66lerinin yok denecek kadar az olduğu bulgusu (bkz. 6izelge III.2) g6z ardı edilmemelidir.

Araştırmanın temel değişkenlerinden olan d6şmanca cinsiyet6iliğin kadına y6nelik şiddeti pozitif y6nde yordaması

bu konuda yapılan önceki araştırma bulgularıyla örtüşmektedir (Ercan, 2009; Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira ve de Souza, 2002; Sakallı- Uğurlu ve Ulu, 2003). Bir önceki başlıkta da bahsedildiği gibi kadına yönelik olumsuz duygular besleyen, kadını "ezik-zayıf" gören düşmanca cinsiyetçiliği yüksek olan bireyler kadınların şiddeti hak ettiğine inanmaktadırlar. Bu durum, söz konusu ilişkinin bir açıklaması olabilir.

Yetkecilik ve sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma ve grup temelli baskınlık bileşenleri de evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordamaktadır. Bu ilişkiler de bir önceki başlık altında tartışıldığı için tekrar olmaması adına yeniden dile getirilmemiştir.

4. 3. Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Rolünün Tartışılması

Araştırmanın 3. hipotezinde “*sosyal baskınlık yönelimi ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide düşmanca cinsiyetçiliğin aracı rolü olduğu*” belirtilmektedir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular bu hipotezi kısmen de olsa desteklemektedir. Sosyal baskınlık yönelimi yüksek olan bireylerin kadınları dış

grup olarak nitelermeleri ve dış gruba yönelik şiddeti desteklemeleri (Henry ve ark., 2005) sebebiyle şiddete ilişkin toleranslarının da fazla olması beklenmektedir. Sosyal baskınlık yöneliminin aynı zamanda düşmanca cinsiyetçiliği barındırdığına işaret eden bulgular (Christopher ve Mull, 2006; Christopher ve Wojda, 2008; Lee, 2013) dikkate alındığında ve düşmanca cinsiyetçiliğin ise kadınlara yönelik olumsuz tutumlar içerdiği düşünüldüğünde (Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003), düşmanca cinsiyetçiliğin sosyal baskınlık yönelimi ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide aracı rol oynaması tahmin edilebilir bir sonuçtur.

4. 4. Yetkecilik ve Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Arasındaki İlişkide Aracı Değişkenlerin Rolünün Tartışılması

Araştırmanın 3. hipotezine göre, *“korumacı cinsiyetçilik, yetkecilik ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır”*. Ancak bulgular korumacı cinsiyetçilik ile evlilikte kadına yönelik şiddet arasında beklenen ilişkiyi ortaya koymadığı için söz konusu aracılık etkisi test edilememiştir.

Korumacı cinsiyetçilik ile evlilikte kadına yönelik şiddet arasında ilişki gözlenememesinin nedeni daha önce de

belirtildiği üzere korumacı cinsiyetçiliğin daha çok kadınlar arasında yaygın olmasından (Glick ve ark., 2000), şiddete tanık olan kadınların aynı yaşantıların kendi başlarına da gelebileceği ihtimali sebebiyle şiddeti onaylamamalarından (Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003) ya da ülkemizde kadınların maruz kaldıkları olumsuz davranışları şiddet olarak nitelendirmemiş olabilecekleri ihtimalinden kaynaklanabilir. Bu sonuç üzerine, yetkecilik ve evlilikte kadına yönelik şiddet arasındaki düşmanca cinsiyetçiliğin aracı rolü incelenmiştir. Sonuçlar düşmanca cinsiyetçiliğin bu iki değişken arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolünün olduğunu göstermektedir. Her ne kadar alan yazın yetkecilğin geleneksellik (Christopher ve Mull, 2006) ve dindarlık (Altemeyer, 2004) gibi etmenler sebebiyle daha çok korumacı cinsiyetçilikle ilişkili olduğunu söylese de, yetkecilerin kendilerinden farklı olanlara, yetkenin onaylamadığı kişilere saldırganca yaklaşması (Adorno ve ark., 1950; Altemeyer, 1998; 2004) gibi özellikleri dikkate alındığında bu sonuç da anlaşılabilir görünmektedir.

4. 5. Cinsiyete Göre Yapılan Gruplar Arası Karşılaştırma Bulgularının Tartışılması

Giriş kısmından hatırlanacağı gibi, araştırmanın son hipotezi “*erkeklerin korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutum puanları*

kadınlarınkinden anlamlı olarak yüksektir” şeklindedir. Bu hipotezin, sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma bileşeni, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik bileşenleri açısından doğrulanırken, yetkecilik ve sosyal baskınlık yöneliminin grup temelli baskınlık bileşenleri açısından doğrulanmadığı görülmektedir.

Türkiye'deki gibi, erkeğin kadından üstün görüldüğü ve kadına egemen olduğu ataerkil toplumlarda (Bettman, 2009; Kandiyoti, 1988) kadına yönelik şiddete olumlu bakılmakta ve medyada hemen her gün eşi, eski eşi, ağabeyi veya erkek akrabaları tarafından çeşitli sebeplerle dövülen, yaralanan ve öldürülen kadın haberlerine rastlanmaktadır. Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) erkeklerin evlilik içi şiddete kadınlardan daha olumlu baktığını belirtmektedirler. Bu sebeptendir ki şiddete maruz kalan kadınların % 39'u eşi veya eski eşi tarafından mağdur edilmektedir (TÜİK, 2008). Özellikle eğitim düzeyi yüksek olan kadınlar şiddete karşı daha olumsuz tutumlar sergilerken eğitim düzeyi düşük erkekler şiddeti daha da benimsemektedirler (Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003).

Subaşı ve Akın (2004) şiddete meyilli erkeklerin özelliklerini sıralarken bir çok olumsuz özelliğin yanı sıra engellenmeye karşı hoşgörüsüzlük, şiddeti savunma mekanizması olarak kullanma, empati kurmada zayıflık, cinsiyet rollerine bağlılık, kendini özel ve koruyucu olarak görme gibi kişilik özelliklerine de değinmiştir. Bu özellikler

cinsiyetçilik ve homofobi ile ilişkili olan sosyal baskınlık yönelimi (Altemeyer, 1998; 2004; Pratto ve ark., 1994), kendini üstün görme ve saldırganlık ile ilişkili olan yetkecilik (Altemeyer, 1998) ve kadına yönelik öfkeyi temelinde bulunduran cinsiyetçilik (Glick ve Fiske, 1996; 1997) ile uyumlu özelliklerdir. Bu bilgiler bir arada düşünüldüğünde, erkeklerin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik düzeylerinin kadınlarınkinden yüksek olması anlaşılabilir.

Kadınlar ve erkeklerin yetkecilik puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemesi ise, Hasta ve Dönmez (2009) ile Hasta ve Ercan'ın (2010) çalışmalarında ülkemizde erkeklerin kadınlardan daha yetkeci olduğunu ortaya koyan bulgularla çelişmekle birlikte, Peterson ve arkadaşları (1993) ile Wang'ın (1999) araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir.

Sonuçlar erkeklerin sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma bileşeninden kadınlara kıyasla daha yüksek puanlara sahip olduklarını göstermektedir. Var olan cinsiyetçi sistem erkeklerin çıkarlarını gözettiği için, erkeklerin bu sistemi destekleme ve sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri daha yüksektir. Bu durumun, erkeklerin kadının başarısını tehdit olarak algılamalarıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (Christopher ve Wojda, 2008; Pratto ve ark., 1994). Başka bir deyişle, erkeklerin kadınlara yönelik önyargılı tutumlarının ardında, kadının erkeğe karşı güç

kazanmasından duyulan korkunun yattığı ileri sürülmektedir (Christopher ve Wojda, 2008).

Araştırmada sosyal baskınlık yönelimin eşitliğe karşı olma bileşeni açısından gözlenen kadın-erkek farklılığı, aynı değişkenin grup temelli baskınlık bileşeni açısından gözlenmemiştir. Eşitliğe karşı olma bileşeni önyargının daha örtük bir biçimini ifade ederken, grup temelli baskınlık daha açık bir önyargıya karşılık gelmektedir (Hindriks, Verkuyten ve Coenders, 2014; Ho ve ark., 2012). Bilindiği gibi insanlar, toplumsal normlar tarafından onaylanmadığını bildikleri açık önyargı düzeylerini gerçekte olduğundan daha düşük gösterebilmektedirler. Bu durum araştırmadaki erkeklerin grup temelli baskınlık düzeylerini etkilemiş ve bu değişken açısından gözlenmesi olası bir kadın-erkek farklılığını ortadan kaldırmış olabilir.

4.6. Sınırlılıklar

Bu araştırmada, çelişik duygulu cinsiyetçilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler, ölçekler aracılığıyla açık ölçümler kullanılarak incelenmiştir. Oysa söz konusu değişkenler sosyal istenirlik düzeyi yüksek olan katılımcıların açık ölçümler söz konusu olduğunda kendilerini olduklarından daha iyi göstermek isteyecekleri

değişkenlerdir. Başka bir deyişle, katılımcılar arzulanır özellikler olmadıklarını bildikleri için kendilerini daha az cinsiyetçi, yetkeci, sosyal baskınlık yönelimli ve kadına yönelik şiddet yanlısı olarak göstermiş olabilirler. Bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olarak düşünüldüğünde, sonraki çalışmalarda söz konusu değişkenlerden örtük ölçümler alınması önerilmektedir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düşmanca cinsiyetçilik bileşeni, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi değişkenlerinin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordadığı söylenebilir. Bir diğer ifadeyle, katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri arttıkça evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları daha olumlu olmaktadır. Çalışmada ayrıca, erkeklerin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının kadınlarınkinden daha olumlu olduğu görülmektedir. Erkeklerin sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma bileşeninden aldıkları puanlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri (korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik) de kadınlarınkinden daha yüksektir. Son olarak çalışmada, düşmanca cinsiyetçiliğin hem “yetkecilik ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide” hem de “sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide” aracı rol üstlendiği belirlenmiştir. Sonraki çalışmalarda, bu çalışmada ele alınan ilişkilerin bir de örtük ölçümler kullanılarak yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

ÖZET

KADINA YÖNELİK ŞİDDET: ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK, YETKECİLİK VE SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ AÇISINDAN BİR İNCELEME

Bu araştırmada, çelişik duygulu cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi ile evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini 286'sı kadın (%59,6) kadın, 194'ü erkek (%40,4) erkek olmak üzere toplam 480 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ), Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği (SKYÖ), Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği (SBYÖ) ve Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Ölçeği (EKFŞÖ) kullanılmıştır.

Bulgular çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düşmanca cinsiyetçilik bileşeni, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi

değişkenlerinin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Başka bir deyişle, katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi düzeyleri arttıkça evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları daha olumlu olmaktadır. Çalışmada ayrıca, erkeklerin evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının kadınlarınkinden daha olumlu olduğu görülmektedir. Erkeklerin sosyal baskınlık yöneliminin eşitliğe karşı olma bileşeninden aldıkları puanlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyleri (korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik) de kadınlarınkinden daha yüksektir. Son olarak çalışmada, düşmanca cinsiyetçiliğin hem “yetkecilik ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide” hem de “sosyal baskınlık yönelimi ve evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide” aracı rol üstlendiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, kadına yönelik şiddet, yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimi

SUMMARY

VIOLENCE AGAINST WOMEN: A RESEARCH ABOUT AMBIVALENT SEXISM, AUTHORITARIANISM AND SOCIAL DOMINANCE ORIENTATION

The present study aimed at investigating the relationship between ambivalent sexism, authoritarianism, social dominance orientation and attitudes toward violence against women in marriage. Sample population consists 480 participants (286 females, 194 males). In this research Personal Information Form, Right Wing Authoritarianism Scale, Social Dominance Orientation Scale and Attitudes Toward Physical Wife Abuse Scale is used to collect the datas.

Results of the study indicates that hostile sexism, authoritarianism and social dominance orientation are positive predictor variables of attitudes toward violence against women in marriage. It means; when participants' hostile sexism, authoritarianism and social dominance orientation level increase, their attitudes toward violence

against women in marriage are being more positive. Besides, men's attitudes toward violence against women in marriage are more positive than women's. Men's scores of opposition to equality and ambivalent sexism (benevolent and hostile sexism) are higher than women's. Lastly, hostile sexism mediates either "authoritarianism and attitudes toward violence against women in marriage" or "social dominance orientation and attitudes toward violence against women in marriage".

Key Words: Ambivalent sexism, authoritarianism, social dominance orientation, violence against women

KAYNAKLAR

- ABBASSI, A., ASLİNİA, S. D. (2010). Family violence, trauma and social learning theory. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory, and Research*, 1, 16-27.
- ABRAMSKY, T., WATTS, C. H., GARCÍA-MORENO, C., DEVRIES K., KISS, L., ELLSBERG, M., JANSEN, H. A., HEİSE, L. (2011). What factors are associated with recent intimate partner violence? Findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *BMC Public Health*, 11 (109), 1-17.
- ADORNO, T. W., FRENKEL-BRUNSWİK, E., LEVINSON, D., SANFORD, R. M. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper & Brothers.
- AKAR, T., AKSAKAL, F. N., DEMİREL, B., DURUKAN, E., ÖZKAN, S. (2010). The prevalence of domestic violence against women among a group woman: Ankara, Turkey. *Journal of Family Violence*, 25, 449-460.
- ALTEMEYER, B. (1998). The other authoritarian personality. *Political Psychology* (1) içinde (109-140) New York ve Hove: Psychology Press
- ALTEMEYER, B. (2004). Highly dominating, highly authoritarian personalities. *The Journal of Social Psychology*, 144 (4), 421-447.
- ALTINAY, A. G., ARAT, Y. (2007). Türkiye'de kadına yönelik şiddet. 20.03.11, <http://research.sabanciuniv.edu/7029/>

- ARIKAN, Ç. (1996). *Halkın boşanmaya ilişkin tutumları araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Bilim Serisi 96.
- AWAD, G. H., HALL-CLARK, B. N. (2009). The impact of religiosity and right-wing authoritarianism on prejudice toward middle easterners. *Beliefs and Values, 1*(2), 183-192.
- AYAN, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8*, 206-214.
- AYRANCI, Ü., GÜNAY, Y., ÜNLÜOĞLU, İ. (2002). Hamilelikte aile içi eş şiddeti. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3*, 75-87.
- BAARS, J., SCHEEPERS, P. (1993). Theoretical and methodological foundations of the authoritarian personality. *Journal of the History of the Behavioral Sciences, 29*, 345-353.
- BABU, B. V., KAR, S. K. (2009). Domestic violence against women in eastern India: a population-based study on prevalence and related issues. *BMC Public Health, 9* (129), 1-15.
- BATES, C., HEAVEN, P. C. L. (2001). Attitudes to women in society: the role of social dominance orientation and social values. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 11*, 43-49.
- BEM, S. L. (1975) Sex Role Adaptability: One Consequence of Psychological Androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology, 31*(4), 634-643.
- BEM, S. L., LENNEY, E (1976). Sex Typing and the Avoidance of Cross-Sex Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 33*, 48-54.

- BEM, S. L. (1981) Gender schema theory: A Cognitive Account of Sex Typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.
- BETTMAN, C. (2009). Patriarchy: the predominant discourse and fount of domestic violence. *The Australian and New Zeland Journal of Family Therapy*, 30 (1), 15-28.
- BİLİCAN GÖKKAYA, V. (2009). Türkiye’de şiddetin kadın sağlığına etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 167-179.
- BROWN, R. (2004). The authoritarian personality and the organization of attitudes. *Political Psychology* (1) içinde (45-85) New York ve Hove: Psychology Press.
- BULUT, S. (2008). Okullarda görülen öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet olaylarının bazı değişkenler açısından arşiv araştırması yöntemiyle incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 23-38.
- BURN, S. M., BUSSO, J. (2005). Ambivalent sexism, scriptural literalism, and religiosity. *Psychology of Women Quarterly*, 29, 412- 418.
4. Birleşmiş Milletler Eylem Platformu ve Pekin Deklarasyonu. www.ksgm.gov.tr/Pdf/pekin.doc 02.05.2011 tarihinde alınmıştır.
- CALDWELL, M. A., PEPLAU, L. A. (1984). The balance of power in lesbian relationships. *Sex Roles*, 10, 27-39.
- CARLSON, R. (1971). Sex differences in ego functioning: Exploratory studies of agency and communion. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 37, 267–277.
- CENGİZ ÖZYURT, B., DEVECİ, A. (2011). Manisa’da kırsal bir bölgedeki 15-49 yaş evli kadınlarda depresif belirti yaygınlığı

ve aile içi şiddetle ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22 (1), 10-16.

CENTERS, R. (1963). Authoritarianism and misogyny. *The Journal of Social Psychology*, 61, 81- 85.

CHAPLEAU, K. M., OSWALD, D. L., RUSSELL, B. L. (2007). How ambivalent sexism toward women and men support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57, 131- 136.

CHEN, Z., FİSKE, S. T., LEE, T. L. (2009). Ambivalent sexism and power-related gender-role ideology in marriage. *Sex Roles*, 60, 765- 778.

CHRİSTOPHER, A. N., MULL, M. S. (2006). Conservative ideology and ambivalent sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 30, 223-230.

CHRİSTOPHER, A. N., WOJDA, M. R. (2008). Social dominance orientation, right-wing authoritarianism, sexism, and prejudice toward women in the workforce. *Psychology of Women Quarterly*, 32, 65-73.

CRİTELLİ, F. M. (2010). Women's rights = Human rights: Pakistani women against gender violence. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 37 (2), 135- 160.

CRAWFORD, J. T., PİLANSKİ, J. M. (2014). The Differential Effects of Right-Wing Authoritarianism and Social Dominance Orientation on Political Intolerance. *Political Psychology*, 35(4), 557-576.

CROWSON, H. M. (2009). Nationalism, internationalism, and perceived UN irrelevance: mediators of relationships between authoritarianism and support for military aggression as part

of the war on terror. *Journal of Applied Social Psychology*, 39(5), 1137-1162.

ÇİVİ, S., KUTLU, R., MARAKOĞLU, K. (2007). The frequency of violence against women and the factors affecting this: a study on women who applied to two primary health care centers. *Gülhane Tıp Dergisi*, 50, 110-116.,

DEMİRCİ, Ş., GÜNAYDIN, İ. G., DOĞAN, K. H., AYNACI, Y. (2005). Konya ilindeki boşanmaların retrospektif değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 19 (1),22-28.

DOWNİNG, L. L., MONACO, N. R. (1986). In-group/out-group bias as a function of differential contact and authoritarian personality. *The Journal of Social Psychology*, 126 (4), 445-452.

DÖKMEN, Z. Y. (2010). Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: Remzi Kitabevi.

DUCKITT, J. (2006). Differential effects of right-wing authoritarianism and social dominance orientation on out-group attitudes and their mediation by threat from and competitiveness to out-groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 684–696.

DUNCAN, L. E., PETERSON, B. E., WİNTER, D. G. (1997). Authoritarianism and gender roles: toward a psychological analysis of hegemonic relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(1), 41-49.

DURİEZ, B., SOENENS, B. (2006). Personality, identity styles and authoritarianism: an integrative study among late adolescents. *European Journal of Personality*, 20, 397-417.

- DUYMUŞ, H. H. Çivi yazılı kanun metinlerinde kadına ait suç ve cezalar. Baytekin, B., Fidan, F., Hazeri, G., Aygin, D., Yıldırım, N., Hayır, M. ve Şimşek, F. (Ed.) *Uluslar Arası-Disiplinler Arası Kadın Çalışmaları Kongresi. Kongre Bildirileri III: Cilt,65-85*. Sakarya Üniversitesi Basımevi.
- EKEHAMMAR, B., AKRAMİ, N. (2003). The relation between personality and prejudice: a variable versus a person-centred approach. *European Journal of Personality, 17*, 449-464.
- ENG, S., Lİ, Y., MULSOW, M., FİSCHER, J. (2010). Domestic violence against women in Cambodia: husband's control, frequency of spousal discussion, and domestic violence reported by Cambodian women. *Journal of Family Violence, 25*, 237-246.
- ERBEK, E., ERADAMLAR, N., BEŞTEPE, E., AKAR, H., ALPKAN, L. (2004). Kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet: üç grup evli çiftte karşılaştırmalı bir çalışma. *Düşünen Adam, 17(4)*, 196-204.
- ERCAN, N. (2009). *The predictors of attitudes toward physical wife abuse: ambivalent sexism, system justification and religious orientation*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- EXPOSITO, F., HERRERA, M. C., MOYA, M., GLİCK, P. (2010). Don't rock the boat: women's benevolent sexism predicts fears of marital violence. *Psychology of Women Quarterly, 34*, 36- 42.
- FOELS, R., PAPPAS, C. J. (2004). Learning and unlearning the myths we are taught: gender and social dominance orientation. *Sex Roles, 50* (11/12), 743-757.

- GILLESPIE, D. L. (1971). Who has the power? The merital struggle. *Journal of Marriage and Family*, 33, 445-458.
- GLICK, P., FISCHE, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (3), 491-512.
- GLICK, P., FISCHE, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism. Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119- 135.
- GLICK, P., FISCHE, S. T., MLADINIC, A., SAIZ, J. L., ABRAMS, D., MASSER, B., ADETOUN, B., OSAGIE, J. E., AKANDE, A., ALAO, A., BRUNNER, B., WILLEMSSEN, T. M., CHIPETA, K., DARDENNE, B., DIJKSTERHUIS, A., WIGBOLDUS, D., ECKES, T., SIX-MATERNA, I., EXPÓSITO, F., MOYA, M., FODDY, M., KIM, H., LAMEIRAS, M., SOTELO, M. J., MUCCHI-FAINA, A., ROMANI, M., SAKALLI, N., UDEGBE, B., YAMAMOTO, M., UI, M., FERREIRA, M. C., LÓPEZ, W. L. (2000). Beyond Prejudice as Simple Antipathy: Hostile and Benevolent Sexism Across Cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 763–775.
- GLICK, P., SAKALLI-UĞURLU, N., FERREIRA, M. C., DE SOUZA, M. A. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 292-297.
- GOODE, E. (2005). *Deviant Behaviour* (7. Baskı). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- GÜLDÜ, Ö. (2010). *Üniversite Öğrencilerinde Siyasal Kimlik*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi.

- GÜLEÇ, H., TOPALOĞLU, M., ÜNSAL, D., ALTINTAŞ, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (1), 112-137.
- GÜLER, N. (2010). Gebelikte eşi tarafından kadına uygulanan fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet ve ilişkili faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2), 72-77.
- GÜLER, N., TEL, H., ÖZKAN TUNCAY, F. (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(2), 51-56.
- HALD, G. M., MALAMUTH, N. M., YUEN, C. (2010). Pornography and attitudes supporting violence against women: revisiting the relationship in nonexperimental studies. *Aggressive Behavior*, 36, 14-20.
- HAMMOURY, N., KHAWAJA, M., MAHFOUD, Z., AFİFİ, R. A., MADİ, H. (2009). Domestic violence against women during pregnancy: the case of palestinian refugees attending an antenatal clinic in Lebanon. *Journal of Women's Health*, 18 (3), 337-345.
- HASTA, D., DÖNMEZ, A. (2009). Yetkecilik ve bilişsel karmaşıklık düzeyi ile siyasal ideoloji arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (64), 19-29.
- HASTA, D., ERCAN, A. (2010). Homofobinin otoriteryanizm ve sosyal baskınlık yönelimi ile ilişkisi. *XVII. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresinde sunulan sözel bildiri*. Sosyal Psikiyatri Derneği, İstanbul.
- HASTA, D., KARAÇANTA, H. (süreçte). Yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve siyasal görüş. *Türk Psikoloji Yazıları*.

- HENRY, P. J., SİDANIUS, J., LEVİN, S., PRATTO, F. (2005). Social dominance orientation, authoritarianism, and support for intergroup violence between the Middle East and America. *Political Psychology*, 26 (4), 569- 583.
- HİNDRIKS, P., VERKUYTEN, M., COENDERS, M. (2014). Dimensions of Social Dominance Orientation: The Roles of Legitimizing Myths and National Identification. *European Journal of Personality*.
- HO, A. K., SİDANIUS, J., PRATTO, F., LEVİN, S., THOMSEN, L., KTEİLY, N., SHEEHY-SKEFFİNGTON, J. (2012). Social Dominance Orientation Revisiting the Structure and Function of a Variable Predicting Social and Political Attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(5), 583-606.
- İŞİLOĞLU, B. (2006). *Anksiyete ve depresyon tanısı ile izlenen evli kadınlarda aile içi şiddetin sosyodemografik faktörler, çift uyumu ve hastalıkla ilişkisi*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi.
- JOST, J. T., THOMPSON, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(3), 209-232.
- KANDİYOTİ, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender and Society*, 2 (3), 274-290.
- KARAÇAM, Z., ÇALIŞIR, H., DÜNDAR, E., ALTUNTAŞ, F., AVCI, H. C. (2006). Evli kadınların aile içi şiddet görmelerini etkileyen faktörler ve kadınların şiddete ilişkin

bazı özellikleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 71-88.

KAYA, M., GÜNEŞ, G., KAYA, B., PEHLİVAN, E. (2004). Tıp fakültesi öğrencilerinde boyun eğici davranışlar ve şiddetle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 5-10.

KAYMAK ÖZMEN, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.

KIZMAZ, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: Suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291- 319.

KIZMAZ, Z. (2005). Kriminolojide yeni yönelimler: Bütünleşik (integrated) suç kuramları- I. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 349- 377.

KRUG E. VE ARK. World Report on Violence and Health, Geneva; WHO; 2002.

KÖSE, A., BEŞER, A. (2007). Kadının değiştirilebilir yazgısı “şiddet”. (2007). *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(4), 114-121.

LEE, I. (2013). Endorsement of sexist ideology in Taiwan and the United States: Social dominance orientation, right-wing authoritarianism, and deferential family norms. *International Journal of Psychology*, 48(3), 254- 262.

NAÇAR, M., BAYKAN, Z., POYRAZOĞLU, S., ÇETİNKAYA, F. (2009). Kayseri ilinde iki sağlık ocağı bölgesinde kadına yönelik aile içi şiddet. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(2), 131-138.

- PAGE, A. Z., İNCE, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- PERRY, R., SİBLEY, C., DUCKİTT, J. (2013). Dangerous and competitive worldviews: A meta-analysis of their associations with Social Dominance Orientation and Right-Wing Authoritarianism. *Journal Of Research In Personality*, 47(1), 116-127.
- PETERSON, B. E., DOTY, R. M., WİNTER, D. G. (1993). Authoritarianism and attitudes toward contemporary social issues. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19 (2), 174-184.
- PETERSON, B. E., PANG, J. S. (2006). Beyond politics: authoritarianism and the pursuit of leisure. *The Journal of Social Psychology*, 146(4), 443-461.
- PETERSON, B. E., ZURBRİGGEN, E. L. (2010). Gender, sexuality, and the authoritarian personality. *Journal of Personality*, 78 (6), 1801- 1826.
- PINAR, G., ALGIER L. (2006). Üniversite öğrencilerinde fiziksel ve cinsel şiddet davranışları. *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi*, 3(3), 181-186.
- PRATTO, F., SHİH, M. (2000). Social dominance orientation and group context in implicit group prejudice. *Psychological Science*, 11 (6), 515-518.
- PRATTO, F., SİDANIUS, J., LEVİN, S. (2006). Social dominance theory and the Dynamics of intergroup relations: taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17, 271-320.
- PRATTO, F., SİDANIUS, J., STALLWORTH, L. M., BERTRAM, F. (1994). Social dominance orientation: a personality

variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67 (4), 741-763.

ROBINSON, E. (2003). Violence against women in North America. *Archives of Women's Mental Health*, 6, 185-191.

SAKALLI- UĞURLU, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: geçerlik ve güvenirlilik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 47-58.

SAKALLI- UĞURLU, N. (2003). Cinsiyetçilik: kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6 (11-12), 1-20.

SAKALLI- UĞURLU, N., BEYDOĞAN, B. (2002). Turkish college students' attitudes toward women managers: the effects of patriarchy, sexism, and gender differences. *The Journal of Psychology*, 136 (6), 647-656.

SAKALLI-UĞURLU, N. (2003). Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage inpremarital sex in turkey, *The Journal of Sex Research*, 40, 296-302.

SAKALLI- UĞURLU, N., ULU, S. (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş, eğitim ve gelir düzeyinin etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11- 12), 53- 65.

SAKALLI- UĞURLU, N., YALÇIN, Z. S., GLİCK, P. (2007). Ambivalent sexism, belief in a just world, and empathy as predictors of Turkish students' attitudes toward rape victims. *Sex Roles*, 57, 889-895.

SAKALLI-UĞURLU, N. (2010). Ambivalent Sexism, Gender, and Major as Predictors of Turkish College Students' Attitudes

Toward Women and Men's Atypical Educational Choices.
Sex Roles, 62, 427–437.

SCHMITT, M. T., WIRTH, J. H. (2009). Evidence that gender differences in social dominance orientation result from gendered self-stereotyping and group-interested responses to patriarchy. *Psychology of Women Quarterly*, 33, 429-436.

SERİNKEN, M., ŞENGÜL, C., KARCIOĞLU, Ö., ACAR, K., TÜRKÇÜER, İ. (2007). Kadına yönelik fiziksel şiddet: acil servis başvurularının değerlendirilmesi. *Türkiye Acil Tıp Dergisi*, 7(4), 163-166.

SİBLEY, C. G., ROBERTSON, A., WILSON, M. S. (2006). Social dominance orientation and right-wing authoritarianism: additive and interactive effects. *Political Psychology*, 27 (5), 755-768.

SİBLEY, C. G., WILSON, M. S., DUCKİTT, J. (2007). Antecedents of men's hostile and benevolent sexism: the dual roles of social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 160-172.

SİDANIUS, J., PRATTO, F. (1999). *Social Dominance: An Intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press.

SON HİNG, L. S., BOBOCEL, D. R., ZANNA, M. P., MCBRİDE, M. V. (2007). Authoritarian Dynamics and unethical decision making: high social dominance orientation leaders and high right-wing authoritarianism followers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92 (1), 67-81.

STELLMACHER, J., PETZEL, T. (2005). Authoritarianism as a group phenomenon. *Political Psychology*, 26(2), 245-274.

SUBAŞI, N., AKIN, A. (2004). Kadına yönelik şiddet; nedenleri ve sonuçları.20.03.11,

www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/.../kadina_yon_sidde_t.pdf

<http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/iheb.html> 20.03.11 tarihinde alınmıştır.

<http://www.who.int/topics/violence/en/> 21.02.2011'de alınmıştır.

<http://www.anitsayac.com> 13.05.2015 tarihinde alınmıştır.

<http://hu-wgs.org/2014/03/kadina-yonelik-siddet-ve-kadin-cinayetleri-bildirisi/> 29.04.15 tarihinde alınmıştır.

<http://bianet.org/kadin/erkek-siddeti/163976-her-10-evli-kadından-4-fiziksel-siddet-goruyor> 29.04.2015 tarihinde alınmıştır.

TOKA, H., KARBEYAZ, K., BALCI, Y., AKKAYA, H., ERYÜRÜK, M., GÜNDÜZ, T. (2009). Eskişehir'de kadına yönelik aile içi şiddetin değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 261-276.

ÖZKAN, A., DEMİR, Ü. (2002). Kadın istismarı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(1), 87-92.

ÜNSAL, A., AYRANCI, Ü., TOZUN, M. (2008). Batı Türkiye'nin kırsal bir kasabasında kadınlar arasında depresyon sıklığı ve sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 148-155.

VAHİP, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 312-319.

- VAHİP, I., DOĞANAVŞARGİL, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2), 107-114.
- VAN HİEL, A., DE CLERCQ, B. (2009). Authoritarianism is good for you: right-wing authoritarianism as a buffering factor for mental distress. *European Journal of Personality*, 23, 33-50.
- WANG, A. Y. (1999). Gender and nature: a psychological analysis of ecofeminist theory. *Journal of Applied Social Psychology*, 29 (11), 2410- 2424.
- WHİTLEY, B. E. (1999). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77 (1), 126-134.
- YAKUSHKO, O. (2005). Ambivalent sexism and relationship patterns among women and men in Ukraine. *Sex Roles*, 52 (9/10), 589-596.
- YAMAN EFE, Ş., AYAZ, S. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 23-29.
- YAVUZ, M. S., AŞIRDİZER, M. (2009). Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Polikliniği'ne başvuran aile içi şiddete maruz kalmış kadın olgularının analizi. *Adli Tıp Dergisi*, 23(1), 15-23.
- YAZICI, S., MAMUK, R. (2010). Sağlık çalışanlarının kadına yönelik şiddete yaklaşımları. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 6, 73-77.
- YENİOCAK, N. (2011). *Sığınma evine başvuran kadınların problem çözme becerilerine göre çocuklarının psikolojik sorunlarını algılayışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

EKLER**EK 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU**

Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Derya Hasta danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı Adli Psikoloji yüksek lisans öğrencisi Aydan Ercan tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, kadına yönelik şiddet, yetkecilik, sosyal baskınlık düzeyi ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette, sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Bireysel hiçbir değerlendirme yapılmayacaktır.

Anket, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Katılım sırasında, sorulardan ya da başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakmakta serbestsiniz. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için Aydan Ercan (e-mail: aydanercan@hotmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

KABUL EDİYORSANIZ YANDAKİ ALANI İŞARETLEYİNİZ ()

EK 2: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2. Doğum Tarihiniz:

3. Eğitim Durumunuz:

İlkokul () Ortaokul () Lise()

Yüksek okul öğrencisi () Yüksek okul () Üniversite öğrencisi()

Üniversite mezunu() Yüksek lisans öğrencisi () Yüksek lisans mezunu ()

- Üniversite öğrencisi ya da mezunu iseniz **okuduğunuz bölümü** belirtiniz:.....

4. Annenizin eğitim durumu:

Okur-yazar değil () Okur yazar () İlkokul ()
Ortaokul () Lise () Yüksek okul ()

Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora ()

5. Babanızın eğitim durumu:

Okur-yazar değil () Okur yazar () İlkokul ()

Ortaokul () Lise () Yüksek okul ()

Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora ()

6. Çevrenizle karşılaştığınızda sosyoekonomik düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Alt () Alt-Orta () Orta () Orta-Üst () Üst ()

7. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimini belirtiniz.

Köy () Kasaba () İlçe () Şehir () Büyükşehir ()

8. Ailenizden hiç şiddet gördünüz mü? Evet () Hayır ()

- Yanıtınız evet ise kimden ya da kimlerden şiddet gördüğünüzü belirtiniz:
- Anne () Baba () Kız kardeş () Erkek kardeş ()
Diğer (belirtiniz):.....
- Maruz kaldığınız şiddetin türünü belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
 - a- Fiziksel şiddet (örneğin, vurma, tekmeleme, itme...) ()
 - b- Psikolojik şiddet (örneğin, aşağılama, küfür etme...) ()
 - c- Cinsel şiddet (örneğin, taciz, tecavüz...) ()

9. Ülkemizdeki yasal düzenlemeler şiddete uğrayan kadınlara yeterince sahip çıkmaktadır.

- a- Bu konuda hiçbir bilgin/fikrim yok. d- Kararsızım
 b- Hiç katılmıyorum e- Katılıyorum
 c- Katılmıyorum f-Tamamen katılıyorum

10. Her geçen gün daha fazla kadın, sevgilisi ya da kocası tarafından şiddete uğramaktadır.

- a- Bu konuda hiçbir bilgin/fikrim yok. d- Kararsızım
 b- Hiç katılmıyorum e- Katılıyorum
 c- Katılmıyorum f-Tamamen katılıyorum

11. Son zamanlarda basına yansıyan kadına yönelik şiddet ve bunun sonucu gerçekleşen ölüm olaylarını topluma genellememek gerekir.

(Hiç katılmıyorum) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 (Tamamen katılıyorum)

12. Toplumumuzda kadına yönelik şiddeti özendiren ve destekleyen tavırlar söz konusudur.

(Hiç katılmıyorum) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 (Tamamen katılıyorum)

13. Yetkililer kadına yönelik şiddet konusuna gereken ilgiyi göstermektedir.

(Hiç katılmıyorum) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 (Tamamen katılıyorum)

14. Toplum olarak, kadına yönelik şiddete kayıtsız kalmaktayız.

(Hiç katılmıyorum) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 (Tamamen katılıyorum)

15. Kadına yönelik şiddet olayları abartılmaktadır.

(Hiç katılmıyorum) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 (Tamamen katılıyorum)

16. Şu ana kadar herhangi bir yakın ilişki (flört/ söz/nişan/evlilik) yaşadınız mı ya da devam eden bir yakın ilişkiniz var mı?

Evet () Hayır ()

ÖNEMLİ NOT: Bu güne kadar her hangi bir yakın ilişkiniz olmadı ise 17, 18 ve 19. soruları boş bırakınız, oldu ise söz konusu soruları yaşadığımız ya da yaşamakta olduğunuz yakın ilişkileri göz önünde bulundurarak yanıtlayınız.

17. **A-** Şu ana kadar her hangi bir yakın ilişkinizde, aşağıdaki “fiziksel” şiddet türlerinden birine **maruz kaldıysanız**, yanına çarpı işareti koyarak belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

Vurma	()	Bir aletle vurma	()
Tekmeleme	()	Yaralama	()
Saç çekme	()	Yakma	()
Fiziksel şiddet hiç olmadı	()	Diğer (Lütfen Belirtiniz)	

B- Şu ana kadar her hangi bir yakın ilişkinizde, aşağıdaki “fiziksel” şiddet türlerinden birine **başvurduysanız**, yanına çarpı işareti koyarak belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

Vurma	()	Bir aletle vurma	()
Tekmeleme	()	Yaralama	()
Saç çekme	()	Yakma	()
Fiziksel şiddet hiç olmadı	()	Diğer (Lütfen Belirtiniz)	

18. A- Şu ana kadar her hangi bir yakın ilişkinizde, aşağıdaki “sözel” şiddet türlerinden birine **maruz kaldıysanız**, yanına çarpı işareti koyarak belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

Küfretme	()	Aşağılama Tehdit	()
Sürekli eleştirme	()	Utandırma	()
Yakınlardan tecrit etme	()	Sözel şiddet hiç olmadı	()
Diğer (Lütfen Belirtiniz)			

B- Şu ana kadar her hangi bir yakın ilişkinizde, aşağıdaki “sözel” şiddet türlerinden birine **başvurduysanız**, yanına çarpı işareti koyarak belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

Küfretme	()	Aşağılama Tehdit	()
Sürekli eleştirme	()	Utandırma	()
Yakınlardan tecrit etme	()	Sözel şiddet hiç olmadı	()
Diğer (Lütfen Belirtiniz)			

19. A- Şu ana kadar her hangi bir yakın ilişkinizde, aşağıdaki “cinsel” şiddet türlerinden birine **maruz kaldıysanız**, yanına çarpı işareti koyarak belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

Öpmeye zorlama	()	Cinsel İlişkiye zorlama	()
Taciz	()	Cinsel şiddet hiç olmadı	()
Cinsel anlamda istemediğiniz bir şeyi yapmaya zorlama	()		
Diğer (Lütfen Belirtiniz)			

B- Şu ana kadar her hangi bir yakın ilişkinizde, aşağıdaki “cinsel” şiddet türlerinden birine **başvurduysanız**, yanına çarpı işareti koyarak belirtiniz (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz).

Öpmeye zorlama	()	Cinsel İlişkiye zorlama	()
Taciz	()	Cinsel şiddet hiç olmadı	()
Cinsel anlamda istemediğiniz bir şeyi yapmaya zorlama	()		
Diğer (Lütfen Belirtiniz)			

EK 3- SAĞ KANAT YETKECİLİK ÖLÇEĞİ (SKYÖ)

Aşağıda katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen okuduktan sonra her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi cümlelerin altlarında verilen -4'den +4'e kadar olan rakamlardan birini daire içine alarak belirtiniz. İlk düşündüğünüz yanıtın en uygun yanıtlar olduğunu unutmayınız. *Ancak verilen ifadelerin bir bölümüne katılıp, diğer bölümüne katılmadığınız bir durumla karşılaşabilirsiniz. Örneğin ifadenin bir bölümüne “kesinlikle katılmazken” (-4), diğer bir bölümüne “biraz katılabilirsiniz” (+1). Bu durumda bu iki görüşünüz arasında bir denge kurarak (-4 + 1= -3'ü) daire içine alınız.*

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

Kesinlikle
Katılmıyorum

Ne Katılıyorum
Ne Katılmıyorum

Kesinlikle
Katılıyorum

1.Mevcut yetke (otorite), genel olarak pek çok şeyde haklı çıkarken, aşırımlar (radikaller) ve her şeye karşı çıkanlar cehaletlerini sergileyen boşboğazlardır.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

2.Kadınlar, evlendiklerinde eşlerine itaat edeceklerine dair söz vermelidirler.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

3.Ülkemizin, bütünlüğümüze kasteden uç (radikal) yönelimleri ve kötülükleri ortadan kaldırmak için ne gerekiyorsa yapabilecek güçlü bir lidere ihtiyacı var.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

4.Eşcinsel kadın ve erkekler, herhangi biri kadar sağlıklı ve ahlaklıdır.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

5.Yönetimdeki saygın yetkelere (otoritelere) ve dini yargılara güvenmek, toplumumuzda zihin karıştırmaya uğraşan “gürültücü ayak takımını” dinlemekten daima daha iyidir.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

6.Hiç kuşkusuz, mevcut dinsel öğretilere isyan edenler ve ateistler düzenli olarak camiye gidenler kadar iyi ve erdemlidirler.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

7.Ülkemizi krizlerden kurtarmak için, geleneksel değerlerimize dönmek, sert liderleri işbaşına getirmek ve kötü fikirleri yayanları susturmak gereklidir.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

8.Çıplaklar kampının olmasında yanlış bir şey yoktur.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

9.Birçok kişiyi tedirgin etse bile ülkemizin, geleneksel uygulamalara karşı çıkma

cesareti gösterebilen özgür düşünceli bireylere ihtiyacı var.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

10. İnançlarımızı ve ahlaki yapımızı yiyip bitiren geleneksel olmayan değerleri zamanında yok etmezsek, günün birinde ülkemiz yıkılacak.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

11. Kendilerini herkesten farklı kılacak olsa bile bireyler, yaşam tarzlarını, dini inançlarını ve cinsel tercihlerini kendileri belirlemelidir.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

12. Eski moda adetler ve değerler hala en iyi yaşama biçimini gösteriyor.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

13. Kadınların siyasi, toplumsal ve ekonomik alanlarda daha aktif bir konumda yer almasını, okullarda din derslerinin isteğe bağlı olmasını ve hayvan hakları için yeni düzenlemelerin yapılmasını **talep ederek mevcut yasalara ve çoğunluğun görüşlerine karşı çıkanlara hayranlık duymalısınız.**

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

14. Ülkemizin en iyi bireyleri hükümete karşı çıkan, dini eleştiren ve doğal kabul edilen şeyleri göz ardı edebilenlerdir.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

15. Kürtaj, pornografi ve evlilik konusunda Allah'ın koyduğu yasalar çok geç olmadan titizlikle uygulanmalı ve bu yasaları ihlal edenler şiddetle cezalandırılmalıdır.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

16. Bugün ülkemizde dini değerlerden yoksun, kendi amaçları için ülkeyi yıkmaya çalışan ve yetke (otorite) tarafından mutlaka etkisizleştirilmeleri gereken radikal ve ahlaksız birçok kişi var.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

17. Kadının yeri, nerede olmak istiyorsa orasıdır. Kadının kocasına ve toplumsal geleneklere itaat etmek zorunda kaldığı günler artık geçmişte kalmıştır.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

18. Atalarımızın yaptıklarıyla onur duyarsak, yetkenin (otoritenin) yapmamızı istediklerini yaparsak ve her şeyi berbat eden çürük elmaları ayıklarsak, ülkemiz müthiş olur.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

19. Feministler ve homoseksüeller, geleneksel aile değerlerine karşı koyabilecek kadar cesur oldukları için takdir edilmelidirler.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

20. Bu ülkede işler, sorun çıkaran gruplar seslerini keser ve kendi gruplarının toplumdaki geleneksel yerini kabullenirlerse, biraz daha iyiye gidecektir.

-4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4

EK 4- SOSYAL BASKINLIK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ (SBYÖ)

Lütfen aşağıda size verilen ölçekte her bir maddede belirtilen ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi o ifadenin yanında yer alan rakamlardan birini işaretleyerek belirtiniz. Soruların doğru ya da yanlış yanıtı yoktur, önemli olan sizin ne düşündüğünüzdür. Bu nedenle, hiç bir ifadeyi atlamamanız ve ifadeleri samimiyetle değerlendirmeniz son derece önemlidir. Ayrıca, araştırmanın bilimselliği açısından her bir ifade için tek bir seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir.

	ÇOK YANLIŞ						ÇOK DOĞRU
			←	→			
1. Sız ne dersenz deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Üstün gruplar daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
4. Hiç bir grup toplumda baskın olmamalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
5. Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
6. Belirli grupların en üstte, diğer grupların en altta olması belki iyi bir şeydir.	1	2	3	4	5	6	7
7. Sosyal eşitlik toplumsal hedefimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
9. Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
10. Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7
11. Grubunuzun istediğini elde edebilmesi için bazen diğer gruplara karşı güç kullanmak gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7
12. Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
13. Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdırlar.	1	2	3	4	5	6	7
14. Farklı gruplara eşit davransaydık, şimdi daha az sorunumuz olurdu.	1	2	3	4	5	6	7
15. Gelirleri daha eşit hale getirmek için elimizden geleni yapmalıyız.	1	2	3	4	5	6	7
16. Yaşamda ilerlemek için bazen başka grupları çiğneyip geçmek gereklidir.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı: Aydan

Soyadı: Erkurt

Doğum Yeri ve Tarihi: Adana/ 03.06.1986

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Evli

İletişim Adresi ve Telefonu: Bahçelievler Mah. Fatih Cad.
Talat Paşa Sok. No:3 Daire: 2 Merkez- YALOVA

II- Eğitimi

2009- 2015 Ankara Üniversitesi Adli Psikoloji Yüksek
Lisans Programı

2005- 2009 Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü

2001- 2005 İçel Anadolu Lisesi

III- Ünvanları

2009- Psikolog

IV- Mesleki Deneyimi

2014- ... Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü- Yalova

2013- 2014 Bahçeşehir Koleji- Yalova

2012 Kadın Yaşam Merkezi- Mersin

2010- 2012 Özel İncek Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon
Hastanesi